

78

1114

6384

Nº 78

Na hoani

William 78

AKO MARAMA

O TE HAH KATORIKA ROMANA

KO TE

POU ME TE UNGA

O TE PONO.

Maku e ho atu ki a koe nga ki o te rangatiratanga o te rangi.

MATIU 16. 19.

KORORAREKA :

HE MEA TA I TE PEREHI O TE WIKARIATU APOTORIKO O TE OHEANIA
OKIHETARI, I TE MARAMA OKOTOPA.

1842.

499M

1842

AKO

34168

W.78

35 008 $\frac{1}{2}$ neg
in photo of t-p.

O TE HAHU KATORUKA ROMATA

RO TE

POU ME TE UNGA

O TE PONO.

Maka a ha oia i a hoo nga hi o te rangatira o te rangi
Naua te. 18.

KORONAREKA :

HE MEA KA I TE PIREMI O TE WHAKAMAU WHAKAMAU O TE ORANGA
CHURCHMAN, I TE KARANGA ORANGA.

1842.

**KO TE EPIKOPO KATORIKA ROMANA, KO
HOANE PAPITA WERAHKO, KI TE HUNGA
O NUITIRENE KUA WAKAPONO KI TE HAH
TAKE KATORIKA ROMANA,**

owhatanga me wakapainga mo koutou ma Hehu Kerito.

ko te Hahi o te Atua ora te pou me te unga o te pono.

(1 Timoti 3. 5.)

E te wanau arohatia nuitia i Nuitirene, ka tahi ano ahau ka hoki mai no toku haerenga atu ki nga motu tini o te moana nei. Na, kua wakarite ahau i te ture o te Atua i meatia ai ki ahau kia wakaakona tikatia ai nga iwi tini tini o taua moana. Kua nui hoki taku noho i tera motu, i tera motu, a ka tini te hunga i wakarongo ai i reira ki te ako o te hahi take Katorika Romana; a ka mano tini ratou i iriiria ai e au, ka wakaorangia, ka wakaharitia; na, ka wakarerea to ratou pouritanga me to ratou kuwaretanga; ara, e witi aiane te marama mo ratou katoa; e marire ano to ratou ngakau, kua pai o ratou rangatiratanga. Kihai hoki ta ratou mana me ta ratou wenua i riro mai ki ahau; engari ka riro atu taku aroha me te aroha o te Atua ki a ratou; a ka riro mai hoki to ratou aroha ki te Atua ano, ki ahau hoki me oku ariki e mahi tapu nei ki a ratou. Ko ia te ritenga o te hahi Katorika Romana, ko te aroha tapu anake.

Otira aua koutou e mea , ka wareware te Epikopo i a koutou. Na , e nui hoki taku aroha ki a koutou ; na , ko koutou hoki taku wanau tapu i wakaakona ai e au i te timatanga , i Nuitirene. E tini hoki oku ariki i tonoa atu e au ki a koutou , kia mahi tapu tahi ratou me ahau ki a koutou. Otiia e rahi te wenua o Nuitirene ; e kore hoki o koutou iwi e noho tahi i te kainga kotahi kia penci me te hunga o nga motu kua kitea e au , i te moana nei. Na , e noho a koutou iwi i te wahi ke , i te wahi ke. Koia e kore ta matou wakaako e hohoro tahi ki a koutou katoa. He ahakoa e nui ta matou haere kia kite i a koutou , kia wakaakona koutou. Taihoa ka tini atu oku ariki e haere mai mo koutou ; taihoa hoki ka tini nga pukapuka wakaako e riro atu ki a koutou kia waka-maramatia ake ai. Na , ko te tuatahi tenei , taihoa etahi atu e ho atu ki a koutou.

Na , e mahara ana ano ahau ki ta koutou pirangi ki te matau i te kupu o te Atua. Ka nui hoki ta koutou rapu i te pono , i te tika. Ka inoi mai hoki koutou ki ahau kia ho atu tetahi pukapuka wakaako ki a koutou. Ahakoa heoi ano ka wa o matou tau ma waru o nga marama i noho ai matou i Nuitirene , na , kua oti te pukapuka nei ma koutou , kia wangainga me wakakahangia ai to koutou wairua. Ko te ako pono hoki te kai mo te wairua o te tangata.

Na , ko te pukapuka nei e wakamatau ai ki a koutou i te pukapuka tapu ano , i te tikanga o te kupu o te Atua , ara , i te waka-ponotanga o te nuinga o nga keritiano no te wenua katoa , no nga tau katoa , ko ia te hunga o te hahi Katorika Romana ; a ma te pukapuka nei hoki e wakahoki te korero e wakahe ki taua hahi take. Ae , ko te hahi Take te hahi Katorika Romana , ko te hahi ia o te Atua ora , me te pou me te unga o te pono. Ko ia te mea e kitea ai ki te pukapuka nei ma te keratia o te Atua. Tena , kia kaha atu koutou ki te matau i te pono , i te tika ; na , kia kaha koutou ki te titiro i te pukapuka nei me taku tuhituhinga i tuhituhia ai kikonei ma koutou.

E te wanau , kua wakaporarurarutia pea koutou i te tini o nga korero ke, na, i te korero e wakahe ki nga mea o te karakia me te wakaponotanga. Kua turituri hoki koutou , i Nuitirene , ki nga korero e wakahe ki te ako o te hahi take Katorika Romana , ara , ki te Epikopo me te arikitanga o taua hahi. Otira waiho nga korero kino katoa ki te hunga e korero kino ; ma ratou anake te kino. Hcoi ma te Atua e wakawa ki a ratou i tana wakawa wakamataku. E hara taku i te korero mo te kino , engari ko te korero tenei mo te pono , mo te pai.

Tenei ano ta matou ritenga ki te hunga na e haere ana ki te riri o te Atua , e nolo ana i te ara o te iweri : na, e inoi ana matou ki te Atua kia tahuri mai ratou ki te hahi take Katorika Romana , ko te ara o te rangi , ko te unga o te pono i mahuetia ai e ratou. E kore pea etahi o ratou e matau ki to ratou mahi kinonga. Kia matau koutou , kia matau hoki ratou ki nga mea o te wakaponotanga : ko taku ngakau nui tenei ! Ae , kia matau koutou katoa i te tikanga o te hahi take to ratou matua e tangi nei ki a ratou , ko ana tamariki arohatia kua marere.

Ae , ko te hahi o te Atua ora te pou me te unga o te pono. Ko ia tetahi kupu e wakakaha ki te ngakau o te hunga i wakaporarurarutia ai ki te tini o nga korero ke. Otira ko koutou e kite ai ki te pukapuka nei , ko te hahi Katorika Romana te hahi o te Atua ora ; ta te mea kei taua hahi e piri ana te nuinga o nga keritiano no nga tauwiwi o te wenua , no nga tau katoa ; kei taua hahi nga kai wakaako pono me te karakia tino pai , me te pukapuka tapu , me te tino matauranga ki taua pukapuka , ara , ki te kupu katoa o te Atua. Ko ia te hahi Katorika Romana ko te pou me te unga o te pono ; ko ia te rakau o te ora ; ko ia te ware o nga marama , ara , te ware i hanga ai e Hehu Kerito i runga i te kamaka , e kore e hinga ; ko ia hoki te hahi i huaina e nga Apotoro ano , ko te hahi tapu Katorika ; ko ia te hahi e wakarite i te tikanga o te wakaponotanga. No reira hoki te ture nei o nga Apotoro mo te tangata o te ao : kia wakapono ra koe ki te hahi tapu

Katorika, na, kia rite tau wakapono ki tana. A tenei ano te ture nui atu o Hehu Kerito : ko te tangata e kore e wakarongo, na, e kore e wakapono ki tana hahi waiho ia hei hunga Atua pono kore : ko ia te kupu tino nui o Hehu Kerito kei wakateretere te tangata ki te ara o te pouri, ki nga hau katoa o nga wakaakoranga, ara, kei wakaputaia kētia te pukapuka tapu me tetahi o ana kupu.

Koia rapua e te tangata te hahi pono. Na, e rua mea e pai tahi ai ki te wakarite i taua rapunga, na, ko te tukunga korero o te nuinga o nga keritiano o te ao, me etahi wahi marama o te pukapuka tapu : aua tetahi hunga e mea : e rangi te pukapuka tapu kau ki te rapu i te hahi pono me te tikanga o te kupu o te Atua. Na, tenei ano te korero marama mo te tangata tika : ko te pukapuka tapu e wakaaroa tabitia ai e te nuinga o nga keritiano no te wenua katoa, no nga tau katoa, e rangi i taua pukapuka kau ano e wakaaroa kētia e tetahi kai titiro kotahi ranei, e tetahi hahi hou ranei nona e tini te korero ke, nona e tini te korero teka. Koia e pono rawa tenei : te pukapuka tapu me te wakaaro tahi, ara, me te wakapuakinga tahi o te nuinga o nga keritiano i nga mea o taua pukapuka, na, nga mea nei e rua tahi ko nga mea hei take o nga tikanga katoa, ara, ko nga mea hoki ena e kore e wakauata ki te matau o te tangata. Ma reira e kitea te hahi pono. Na, ki te tukunga korero o te nuinga o nga keritiano me ta te pukapuka tapu tikanga, ko ia nga wakapuakinga pono rawa :

WAKAPUAKINGA TUATAHI. Ko Hehu Kerito te hunga tuarua o te hata Terinita, ko te kai wakaora ia i nga tangata katoa, ko te Atua tamaiti ia, he Atua pono, he tangata pono hoki ia. A ko Maria te wahine takakau tapu, ko te matua wahine o tana tangatatanga ; na, ko Hehu Kerito te tino kai hanga o te hahi o nga keritiano ; nana hoki i mea ai ki a Petera, tana apotoro tuatahi : *ko ahau e mea ana ki a koe, ko koe ko Petera ano. (ko te tikanga ia ko koe he kamaka)* na, ko ahau e hanga i taku hahi ki runga ki tenei

kamaka, ara, ki runga ki a koe hei kamaka, hei tino rangatira tapu mona; ko ia te tikanga o nga kupu nei wakarite ki ta Matiu. (Matiu 16. 18.)

WAKAPUAKINGA TUARUA. He Hahi kotahi pu ta Hehu Kerito; kihai hoki tana kupu i mea ai: ko ahau e hanga i *aku hahi*, engari i *taku hahi*. A ki ta Matiu hoki 15. 31., e wakarite ana te hahi ki tetahi rakau e tupu ake, a ka nui i te ao; na, ko te rakau he mea kotahi pu. Tena ano ki ta hato Hoane 17. 11. e wakakotahitia putia te hunga o te hahi o Hehu Kerito i penei i inoi ai ki te Atua matua: *epa. kia kotahi ratou me taua nei*. Koia e tino tika kia kotahi te hahi. Tena atu, he Atua kotahi; ko te kai hanga ia o te ao nei, ko te tino matua o nga tangata katoa; ahakoa e tini o ratou iwi, o ratou rangatiratanga, na, ko ratou ko te wanau kotahi nona. Waihoki ahakoa e tini ke nga motu, nga wenua, i te ao, na, he ra kotahi ano i te rangi hei wakamarama ki te ao nei katoa; ko ia tetahi tohu kia kotahi pu te kai hanga o nga mea katoa, kia kotahi pu te Atua. Ka penei hoki, na, ko Hehu Kerito te kai wakaora kotahi i nga tangata katoa; a ko nga tangata katoa te hunga i wakaorangia ai e ia ki tona toto kotahi; a ka wakapai ia ki a ratou ma tana ako kotahi, ma ana hakerameta tahi; koia e tino tika kia kotahi pu tana hahi i te ao; ko Hehu Kerito hoki te ra wakawairua o te ao nei. Na reira te kupu nui nei o hato Pauro: *kotahi Atua, kotahi waka-ponotanga, kotahi iriiringa*; ara, kotahi mahi tapu wakaora, kotahi hahi mo te wenua katoa, mo nga tau katoa; ko ia te tikanga o ta hato Pauro kupu. (hato Pauro ki te hunga o Epcha 4. 5.)

Na reira hoki te kupu wakarite nei mo te hahi ki ta hato Hoane: *he kainga hipi kotahi, me he kai tiaki kotahi*. (hato Hoane 10. 16.) Na, ko te hahi te kainga hipi, a ko Hehu Kerito te tino kai tiaki. Na hoki te kahanga ki ana apotoro me a ratou wakaoranga ake pono kia waiho ratou hei kai tiaki, hei minitani nui nona mo te ora tapu o nga tangata o te ao. Heoi kotahi pu

te hahi o Hehu Kerito. Otira ko wai te hunga o taua hahi? Na, ko te hunga katoa e wakarongo ki a Hehu Kerito te tino kai tiaki e ako ana, e mahi tapu ana ma ana minita tapu hei kai tiaki hoa mahi mona, ara, mo te pai o te ao. Koia te hahi ko nga hunga e wakapono tahi ki a Hehu Kerito, ki tana kupu katoa, e tango tahi ana i ana ritenga mo te ora tapu, a e wakarongo tahi ki te apotorotanga tikanga. Ko ia te hahi kotahi o Hehu Kerito.

Aua tetahi hunga e mea, ka tini ano nga hahi o Hehu Kerito i nga ra o nga apotoro, ara, he hahi ano to te hunga o Roma, he hahi ano to te hunga o Koriniti, he hahi ano to te hunga o Epeha, to tehea wahi, to tehea wahi.

Na, anei ingoa ke ko nga ingoa o nga wenua tini ke i tupu ai i reira te hahi kotahi o Hehu Kerito, ko te hahi i huaina ai, i aua ra ano, e nga apotoro, ko te hahi tapu Katorika; na, i aua ra hoki kotahi ano te wakaponotanga, kotahi hoki te iriiringa, ara kotahi te mahi tapu o nga apotoro, rite ano ki ta hato Pauro kupu ki te hunga o Epeha 4, 5. Kihai tetahi wahi o to ratou hahi i wehea ai tetahi i tetahi. A kihai hoki ta ratou ture nui nei i meatia peneitia mai kia meinga e nga tangata katoa e tetahi e tetahi : e wakapono ahau ki nga hahi o Hehu Kerito, ki nga hahi tapu Katorika ranei, engari ka peneitia ta ratou ture : *e wakapono ana ahau ki te hahi tapu Katorika* : na, he mea kotahi tenei.

WAKAPUAKINGA TUATORU. Tena, ka huaina *Tapu* te hahi o Hehu Kerito; na te mea e tapu te kai hanga i a ia; e tapu ana minita, ana ture, ana ritenga, ana karakia; ko te pukapuka tapu hoki ki a ia; a kei a ia nga hakerameta, me te mahi tapu mo nga tangata katoa. Na, e tino tika hoki kia tapu tana akoranga, a kia tini ana tangata pai ki te aroaro o te Atua.

WAKAPUAKINGA TUAWA. Tena atu, ka huaina te hahi o Hehu Kerito ko te *hahi Katorika*. Tenei ano te tikanga o te kupu nei o te korero pakea tawito, ko te hahi *wakakatoatia*, ara, ko te hahi o nga tau katoa. o te wenua katoa? Ka mate hoki a Hehu Kerito mo nga tangata katoa o te ao, a ko tana hahi tapu kotahi

te ritenga tika kia ho mai ia nga mea o te ora tapu ki a ratou katoa. Koia e tino tika kia kitea nuitia i te ao taua hahi, kia matau ngawari nga tangata i a ia, kia tahuri ki a ia, kia wakawanautia wairuatia ai ratou ki te Atua, ki te ora tonu. Na, hore rawa e ngaro i te ao te hahi o Hehu Kerito.

WAKAPUAKINGA TUARIMA. Tenci hoki te pono : kahore ko te pukapuka kau ki te hahi o Hehu Kerito, na, ko nga kai wakaako pono hoki ki a ia, me te kupu katoa o te Atua, me te tikanga o taua kupu ahakoa tuhituhia, ahakoa tukua i te korero ki nga iwi.

Na, kihai a Hehu Kerito i mahue ai i te pukapuka tapu, i tana kupu, i ana hakerameta, kia wakaako ai, kia mahi tapu ranei nga tangata katoa, ara, te hunga kuware, te hunga teka, kia penei me te hunga matau, me te hunga tika. Na, me he mea ka pera ta Hehu Kerito ritenga; ka nui ai te wawai o nga tangata i te peheatanga o te tikanga o to te Atua kupu; a ka wakakinoa ai te kupu nei pai rawa mo nga wairua o nga tangata. Heoi, he Atua mahara a Hehu Kerito; na, ka wiriwiria e ia tetahi hunga tika tonu hei rangatira tapu kai wakaako, hei kai karakia, hei kai tiaki, kia ho mai ai ki nga tangata i nga mea o te ora tapu, na, ko te ako, ko te karakia, ko nga hakerameta.

Tena, ko wai i wiriwiria ai e Hehu Kerito hei rangatira tapu mo tana hahi? na, ko nga apotoro ano, na, ko Petera te apotoro tuatahi me te tino rangatira tapu nui; ko Hehu Kerito hoki i hanga ai i tana hahi ki runga ki taua apotoro; a ka mea atu ai ki a ia? *wangainga aku reme..... wangainga aku hipi.* (hato Hoane 20. 15. 16.) Tenei ano te tikanga o nga kupu nei : wangainga e koe ki te ako, ki nga hakerameta, te hunga katoa o te ao, na, te hunga nunui me te hunga nonohi.

A ka mea hoki a Hehu Kerito ki a ia me nga apotoro katoa i huihuia ai wakakotahitia : *haere ra koutou kia wakaakona nga iwi katoa; a iriiria ratou e koutou ki te ingoa o te matua me te tamaiti me te wairua tapu,* (Matiu 28. 19.) na, kikonei ka riro atu na

Hehu Kerito ki nga apotoro te pukapuka tapu me te kupu katoa o te Atua , kia puritia e ratou , kia wakamohiotia ai ki nga tangata o te ao. Kikonei hoki ko nga apotoro e tonoa katoatia ana hei tino kai wakaako , hei tino minita , a ko nga iwi katoa e noho ana hei kai wakarongo. Ko ia te mahi mahara o Hehu Kerito : ki te ture kotahi e meinga ana e ia , kia wakaako tetahi hunga , a kia wakarongo nga iwi katoa ki a ratou. Koia i te hahi kotahi o Hehu Kerito e rua nga wahi e kitea , na , ko te wahi e wakaako , a ko te wahi e wakarongo ; otira ko te katoatanga o te hahi e wakaponotahi ; na , kotahi Atua , kotahi wakaponotanga , kotahi hahi. A e meingatia ana i te ao , ko te hahi o Hehu Kerito te wakaako pono me te wakarite tika i nga mea tapu ; na te mea e wakaako ana ia a e wakarite hoki i nga mea tapu , ma tana apotorotanga.

WAKAPUAKINGA TUAONO. E tino pono hoki tenei : ko te hahi o Hehu Kerito e kore e ahei te ako he , te ako kino , e kore e pirau ai , e kore e mate ai.

Na , ko ia te kupu na Hehu Kerito i mea ai ki ana apotoro : *ko ahau e noho ana kei a koutou i nga ra katoa tae noa ki te wakamutunga o te ao.* (Matiu 28. 20.) He kupu nui tenei , he kupu mo nga apotoro i ora ai i nga ra o Hehu Kerito , me he kupu hoki ia mo o ratou wakaoranga ake pono kua meatia tikatia e ratou tetahi e tetahi , i mua , aianei , amua , na , i nga tau katoa tae noa ki te wakamutunga o te ao. Na , ki te mea ka penei mai a Hehu Kerito ki etahi rangatira o tetahi iwi , koia ka noho ia kei a ratou i rongo ai ki tana kupu me o ratou wakaoranga ake pono e ora ai ki muri.

Tena atu te tikanga o ta Hehu Kerito kupu ki ana apotoro : ko ahau te Atua ora e noho kei a koutou e ako ana , e mahi tapu ana , na , ko ahau e noho penei ki a koutou ma taku matauranga , ma taku maharatanga , ma taku kahanga atuata.

Na reira e pono , e kore te apotorotanga o te hahi e ahei te wakaako i te he , i te kino.

Na reira hoki e kore rawa e tika kia mahuetia te hahi o te apotorotanga e nga tangata; kahore a ratou take tika kia mahue ratou i a ia; ta te mea e noho ana ano a Hehu Kerito kei a ia i nga ra katoa.

Na reira atu e kore e hinga te hahi o nga apotoro, e kore e mate ai, na te mea ko Hehu Kerito kei a ia. Koia nana hoki i mea ai : *e kore rawa te tatau o te iweri*, ara, ekore te pa o hatana e kaha ki taua hahi. (Matiu 16. 18.)

Tena ake; kei pena atu te korero ki a ia : ko te hahi ia kua pirau. Na, ko te korero he rawa tenei, ko te korero kino hoki ki a Hehu Kerito ano; na te mea e noho ana ia i nga ra katoa kei te apotorotanga o taua hahi.

Na, tetahi kupu atu na Hehu Kerito i mea ai hoki ki ana apotoro : tenei ano, *ko nga mea katoa koutou e here i te wenua, ka herea ai i te rangi, a ko nga mea katoa koutou e wewete i te wenua, ka wetekia ai i te rangi*. (Matiu 18. 18.)

Na, kikonei ko nga kahanga katoatanga e riro ano na Hehu Kerito ki ana apotoro, kia ahei ai ratou te mea i nga mahi tapu katoa e tika ai mo te pai o te hahi. Tenei ano hoki te tikanga o ta Hehu Kerito kupu nei ki te apotorotanga mo nga ra katoa ki te mutunga o te ao : ta koutou mahi ako, ta koutou mahi karakia me ta koutou mahi tapu ki taku hahi i te wenua, e wakaaetia ai e au i te rangi; na, kia penei hoki : ta koutou ako ko taku ako, to koutou karakia ko taku karakia, ara, ta koutou mahi katoa mo taku hahi, ko te mahi tera noku i te rangi. Koia ka nui te kupu nei na Hehu Kerito ki te apotorotanga o tana hahi. Heoi e tino mahi tapu a Hehu Kerito i te hahi ma tona apotorotanga; koia ka huaina te hahi ki ta te pakea korero tawito, ko te hahi *apotorika*, na, ko te hahi o nga apotoro : ka penei te tikanga o te kupu nei apotorika.

Tena, ma nga kupu nei, e wakaaetia i te rangi te mahi tapu o te apotorotanga ka kitea maramatia atu, e kore e ahei te apotorotanga te ako teka, te ako kino, te karakia he.

Tena atu ki ta nga kupu nei o Hehu Kerito, ko tana hahi te

hahi henga kore , kinonga kore. Koia ki te mea e mea ana tetahi hunga , kua he , kua pirau , kua kino te hahi tapu katorika , e tini noa iho nga henga o taua hahi , na , ka he rawa te korero o te hunga na , he kuware ranei , he kino ia ranei.

WAKAPUAKINGA TUAWITU. E nui te auctanga mo te hunga e kore e wakarongo ki te hahi o Hehu Kerito ; na , ki ta te pukapuka tapu me ta te tukunga korero , ki waho i taua hahi , kahore te ora tonu mo te tangata.

Na , ka pera ka mea mai a Hehu Kerito : ko ia e kore e wakarongo ki te hahi waiho ia ki a koe hei hunga Atua kore. (Matiu 18. 17.)

Otira ko te hea hunga e huaina tikatia ko te hahi ? He iwi kotahi ranei , ko nga iwi e rua , e toru ranei o nga keritiano ? Na , e hara i era iwi anake te hahi ; engari ko etahi wahi ena o te hahi. Otira te hahi ko te nuinga o nga keritiano o nga tauiwi , ara , o nga tau katoa e wakakotahitia nei ki te apotorotanga ko tana take. Na , e hara te rakau i etahi o ana manga ; engari he rakau ia i te nuinga o ana manga , ara , i tana tinana. Waihoki , e hara te hahi i etahi o ana iwi , engari he hahi ia i te nuinga o ana iwi , ara , i tona apotorotanga me tana kai tiakitanga. Ko tana apotorotanga hoki te take o tana ako , me tana tino kai wakarite , me tana waha mana e wakaako ki te hunga katoa ; na , ko te ako o te apotorotanga te ako o te hahi , ara , te ako o Hehu Kerito ano e noho nei kei a ia.

Koia ki ta Hehu Kerito kupu , ko te hunga e kore e wakarongo ki te hahi e wakakitea pencitia ano , na , ko te hunga ia e noho i te Atua kore. Na reira kahore a Hehu Kerito mona ; kahore te kaiwakaora mona ; kahore te rangi mona ; kahore te ora tonu mona. Koia te hunga e kore e wakarongo ki te hahi , ko te hunga ia mo Hatana , mo te tino mate o te iweri , a te wakamutunga o tenei ora poto. Aue ! e nui te mate mo nga hahi watiia , mo te hunga katoa e kore e noho i roto i te hahi o Hehu Kerito , ara , e kore e wakarongo ki te ako o taua hahi !

Na reira e tino tika kia rapu nga tangata o te ao i te hahi kotahi o Hehu Kerito, kia wakaorangia ai. Koia e tino he tenei korero : e pai ano nga hahi katoa, na, e pai ano nga hahi watiia me te hahi matua ; kotahi hoki Atua ki a ratou, na, ko Hehu Kerito ano.

Heoi, kotahi Atua ki a ratou, e pono tenei. Otira e kore e rite te karakia o te tangata ma te wakapono kau ki te Atua pono kotahi ; na, e tino tika hoki kia wakarite ia i nga ture katoa o te Atua, i ana kupu katoa hoki ma te wakaponotanga. Na, tenei ano tana ture : ko te tangata e kore e wakarongo ki tana hahi, waiho ia hei hunga Atua kore. A tenei hoki tetahi ture nui a Hehu Kerito : ko te tangata e wakahe ki tetahi o ana kupu aha-koa nonohi rawa, a ka pena ai tana ako ki nga tangata, ko ia te tangata iti rawa, (ara, tino kino) ki te rangatiratanga o te rangi, (na, i to te Atua hahi pono e arahi ana i nga tangata ki te rangi.) (Matiu 5. 19.) Koia ki ta te kupu nei tikanga e tino tika kia rite te wakaponotanga o te tangata i nga kupu katoa o Hehu Kerito, a kia rangona te ako o tana hahi e wakamohio ana i nga kupu katoa o te Atua. Koia ka nui te he me te kuware, me te tinihanga pea hoki o taua hunga e wakarite kia penei i etahi iwi o Nuitirene : kia kotahi taha o te iwi mo te hahi matua, a kia kotahi taha atu mo tetahi hahi watiia ; na, e penei te ritenga nei he me te ritenga o te rangatira e mea ai : kia kotahi taha o tana iwi mo te rangi, a kia kotahi taha hoki mote iweri, ara, kia kotahi taha mo te Atua, a kia kotahi taha mo Hatana. Aue! e tino he, e kino te ritenga nei ki te Atua, e mea ana ia ki tana apotorotanga kia wakaakona tikatia nga iwi katoa ; kia wakarongo hoki nga iwi katoa ki te apotorotanga. Koia e tino tika kia tino rapu te tangata i te hahi kotahi o Hehu Kerito, a muri iho, kia tahuri ratou ki a ia.

Na, ka rapu te hunga o Nuitirene ki te Atua pono, ka matau ki a ia a ka wakapono ratou ki a ia, na, ka tika tera. Waihoki rapua tana hahi pono kia rite te wakaponotanga, me te ora tonu

ma ratou. Ta te mea kua rongu koutou, e kore e tika te tangata ki te wakapono kau ki te Atua, otira e tino tika hoki kia tino wakapono ia ki nga mea katoa o te wakaponotanga, a kia wakarite hoki ia i nga ture katoa o te Atua, e mea ana ia : ki te hiahia koe te haere ki te ora tonu, wakaritea nga ture. Otira kua rongu hoki koutou, ko etahi o ana ture nui tenei : kia wakarongo nga tangata katoa ki te ako o te apotorotanga o te hahi. Na Hehu Kerito hoki i mea atu ai ki ana apotoro : (Maka 16. 15. 16.) *haere koutou ki te ao katoa, kia kaunau i te hunga katoa. Ko ia e wakapono ai (ki taku kupu e wakaakona e koutou) a e iriiria ai (ki taku ritenga e mau nei koutou) ka wakaorangia ai. Otira ko ia e kore e wakapono penei ai, ka wakaawakia ai mo te tino mate. Ko ia te tikanga o nga kupu nei. Ko ia hoki te ture o Hehu Kerito kia rite tonu te wakaponotanga o te hunga katoa ki te ako o te apotorotanga o tana hahi pono.*

Otira e kore e rite kia wakakotahitia peneitia te wakaponotanga o te tangata i etahi ra, i etahi tau pea, na, e tino tika kia waka-peneitia ake ake tana wakaponotanga, i nga ra katoa o tana oranga, tae noa ki tana matenga rawa ; heoi ano te tangata e wakapono penei ake ake, ka wakaorangia ; na Hehu Kerito hoki i mea ai : ko ia e u taea noatia te mutunga ko ia ano te wakao-rangia. (Matiu 24. 13.) Otira ki te mea e kore te tangata e wakarongo ki te apotorotanga o te hahi, na, e kore e puritia ai e ia te wakaponotanga, engari e wakaputaia ketia ai, e wakarereea ai tera e ia, na, e noho ai ia i te Atua kore ahakoa ka matau ia ki a ia, ahakoa hoki e tini nga mea o te wakaponotanga ka matauria ai e ia hoki. I a ia ano e mahue ana i te hahi o Hehu Kerito, ka mahue ia i te pou me te unga o te pono ; na, i roto i taua hahi e witi ana te marama o te kupu o te Atua, ara, o te wakaponotanga ; a i waho i taua hahi, e noho pouri ana te tangata, ara, ko ia *he mea wakateretere ki nga hau katoa o nga ako tini ke, ki te hianga o nga tangata, ki te tinihanga o te he.* (hatu Pauro ki nga Epela 4. 14.)

Kia kitea hoki nga iwi tini i Amerika, i etahi wenua ke atu o te ao nei, na, mahue ratou i te ako o te apotorotanga o te hahi, ka watiia iho ratou tetahi i tetahi; ka tini a ratou ako ke me a ratou hahi ke. Na, kotahi rau me e tini atu pea nga hahi ke hou hei reira : koia te tini o ratou. Aue ! ka pera ai pea a mua te hunga o Nuitirene, ki te mea e kore e wakarongo tonu ai ia ki te apotorotanga o te hahi, me e kore e noho tonu i roto i te hahi pono o Hehu Kerito ! Ko taua hahi hoki te wakanoho i te tangata ki te wakakotahitanga o te wakaponotanga; a i waho i a ia ko te watianga kau o nga akoranga, o nga iwi ki nga hahi tini ke e noho Atua kore, ki ta hato Matiu kupu kua rangona ai. Aue ! e nui te mate o te hunga e kore e wakarongo ki te apotorotanga o te hahi.

Koia kei mea mai te tangata : ka whiwhia i te ora tonu ma te wakapono ki nga mea tino nui o te kupu o te Atua; e kore e tino tika kia kotahi te wakaaro i nga mea katoa o te wakaponotanga.

Na, ko te korero tino he hoki tenei ki ta Hehu Kerito kupu, e mea ana ia ko te tangata e wakahe ki tetahi o ana kupu ahakoa nonohi rawa, a ka pena ai tana ako ki nga tangata, ko ia te tangata iti rawa, ara, tino kino ki te rangatiratanga o te rangi. Koia kia wakarerea tera korero tino he o te tangata e mea : kia kotahi nga wakaaro i nga mea tino nui o te wakaponotanga, heoi ano; haunga te wakaaro tahi i nga mea katoa o te apotorotanga. Engari kotahi Atua, kotahi wakaponotanga, kotahi hahi : ka tika.

Heoi, wakaaroa tikatia ai kikonci anei mea kua pono mai ki ta te pukapuka tapu tikanga, me ta te tukunga korero o te nuinga o nga keritiano : na, e pono 1, ko Hehu Kerito te tino kai hanga o te hahi; 2. e kore rawa e tini nga hahi pono, kotahi pu ia heoi ano; 3. e tapu ia, kei a ia nga hakerameta me nga mea katoa mo te ora tapu; 4. na nga apotoro i wakatupu te hahi ki nga iwi o te ao; 5. kei te hahi o Hehu Kerito te pukapuka tapu me te kupu katoa o te Atua, me te matauranga tonutanga

i te tikanga o taua kupu ; na , kei taua hahi te apotorotanga , ara , nga kai wakaako pono hei wakaoranga ake o nga apotoro ; 6. Heoi e kore e ahei te hahi o Hehu Kerito te ako teka , te ako kino , te mea i tetahi karakia he ; 7. a ki waho i taua hahi , kahore te ora tonu mo te tangata. Koia e pono tenei korero na hato Pauro : ko te hahi o te Atua ora te pou me te unga o te pono. Koia kia rangona te hahi nei , na , ka penei e kore te tangata e noho i te pouritanga , engari ka wakarerea te wakapora-rurarutanga o te ngakau , ka wakamaramatia ai , me wakamari-retia ai. Kia rapu tonu nga tangata katoa i te hahi pono o Hehu Kerito. Na , me pehea e kitea ai te hahi nei ? Aue ! e tini nga hahi ke , ka tini atu nga kai wakaako ke i te ao , ara , i Nuitirene ! Na , kei hea te hahi o Hehu Kerito ? Ko wai ana kai wakaako ?

Na , tena ko te mea ngawari kia kitea. Ko tehea te ritenga o nga tangata katoa kia kite i te wenua , i te ingoa ranei o nga iwi o te ao me o ratou rangatira ? Tenei ano te ritenga tika , kia rangona te korero tahi o nga tangata i nga mea nei. Na , ki te mea tetahi hunga e rapu ai i te wenua o te iwi o nga Amerikana , mana e ui atu ki nga tangata : kei hea te iwi o nga Amerikana ? A ko te tini o nga tangata e ki tahi mai , ko nga Amerikana e noho i tawahi , i te wenua o Amerika. Koia e pono tenei i te tukunga o te korero. Tena atu , ko wai tera rangatira , tera rangatira i Nuitirene ? Na , ka rangona te korero tahi o nga tangata , ka kitea.

Waihoki ki a penei te rapu i te hahi o Hehu Kerito , i ana rangatira tapu. Tena atu kia tika hoki te ngakau o te kai rapu , kia inoi ia ki te Atua pono kia ho mai e ia te marama , me wakaaro te kai rapu me rangona e ia te tukunga korero tahi o nga tangata. Tena , ki ta te tukunga nei ritenga ko enei nga mea tino pono :

WAKAPUAKINGA TUATAHI : ka huaina te hahi o Hehu Kerito e nga apotoro ano ko te hahi tapu katorika. Ko te hahi ia i mau ai i nga tau katoa , i te wenua katoa. Otira ko tehea hahi e huaina ponotia aianei ko te hahi tapu katorika ? Na , ko

te ingoa ia o te hahi matua, ara, ko tana ingoa o mua, i nga tau katoa no nga apotoro tae noa ki tenei ra. Koia te ingoa nei *tapu katorika* ko tetahi tohu marama mo te hahi matua, kia kitea ia hei hahi pono kotahi o Hehu Kerito i te ao nei.

WAKAPUAKINGA TUARUA : te hahi e huaina ko te hahi o *Roma*, e huaina nuitia hoki ia i te ao ko te hahi katorika romana. Ko ia te tikanga o te kupu nei *Romana*, na : ko te hahi o Roma ; a ko Roma ko tetahi pa nui i te wenua, na, e huaina te hahi katorika romana ko te hahi o Roma, na te mea e noho i reira tana tino rangatira tapu, ko te Papa tona ingoa. Otira ko te hunga o taua hahi e noho i te wenua katoa, a i noho ai i nga tau katoa. No reira ko tehea hahi te hahi Katorika Romana? na, ko te hahi matua ia. Koia tetahi tohu atu kia kitea te hahi matua hei hahi pono kotahi o Hehu Kerito.

WAKAPUAKINGA TUATORU : he pono rawa, ko te hahi Katorika Romana e noho aianei kia penei me mua, i nga wahi nui katoa o te wenua i matauria ai e nga tangata o te ao. Ta te mea i reira e tini ana epikopo, ki reira hoki e tini atu ana ariki me tini rawa ana tangata. Otira i nga wahi nui katoa o te wenua e tini nga Epikopo Katorika Romana ; na, e toru tekau ratou i te wenua o Ingarani, i tawahi ; e iwa pea tekau i Parani ; e tini, e tini ratou i Uropi katoa, e tini e tini hoki ratou i Abia, i Awirika, i Amerika ; ara, e tokowa ratou ki nga motu o te moana nei, kotahi i Poihakena, kotahi i Maniria, kotahi kei Otiaiti me nga motu e tata ki reira, a kotahi i Nui-tirene. Koia e noho te hahi Katorika Romana i te wenua katoa e matauria ana aianei, a kia penei ka mau ia i nga tau katoa. Koia ko te hahi matua Katorika Romana e kitea hei hahi pono kotahi a Hehu Kerito.

WAKAPUAKINGA TUAWA : he mea pono hoki, ko te hunga o te hahi Katorika Romana e tokomaha atu i te hunga o nga hahi takitahi i watiia ai i a ia a e noho ana aianei i te wenua.

WAKAPUAKINGA TUARIMA : ko te hahi Katorika Romana kihai i watiia ai i tetahi hahi ke. Ko te hahi ia o te orokotimata-

nga ; na Hehu Kerito pu ia , ka noho hoki ia no nga apotoro , no Petera i Roma tae noa ki tenei ra , i nga wahi katoa o te wenua i matauria ai. Koia ka huaina tikatia ai ko te hahi tawito , ko te hahi take , ko te hahi matua , ko te hahi nui i te ao , ko te hahi pono kotahi o Hehu Kerito.

E te hunga o Nuitirene , me koutou hoki e te wanau arohaina kua wakapono koutou ki te ako o taua hahi , kia wakaharitia to koutou ngakau ! ano hoki ka tahuiri mai koutou ki te hahi matua Katorika Romana , na , ka wakakotahitia ai koutou ki te nuinga o nga keritiano o nga tau katoa , o te wenua katoa ! koia e pono pu tenei korero o ia tangata , o ia tangata o koutou ki ta nga apotoro : e wakapono ana ahau ki te hahi tapu Katorika. Na reira e aroha ana ki a koutou te mano tini o te hunga o nga rangatiratanga katoa o te ao. Ko koutou tahi me ratou te wanau o Hehu Kerito!

WAKAPUAKINGA TUAONO : ko te mea tenei e wakapono-hia ano hoki i nga wahi katoa o te wenua , i nga tau katoa hoki no nga apotoro tae noa ki tenei ra , kua oti te ho atu e Hehu Kerito te arahitanga o tana hahi ki a Petera ko tana apotoro tuatahi , ki ana apotoro katoa hoki wakakotahitia ai ki a Petera , a , i o ratou hunga , ki o ratou wakaoranga ake pono , e mea ana ia : haere ra koutou kia wakaakona nga iwi katoa. . . . na , ko ahau ano kei a koutou , i nga ra katoa , tae noa ki te mutunga o te ao.

Otira ko wai aianei nga wakaoranga ake pono o nga apotoro?

Na , ko te mea tenei e kitea nuitia hoki e te nuinga o nga keritiano , i nga wahi katoa o te wenua , i nga tau katoa no nga apotoro ki tenei ra ; te wakaoranga ake pono o Petera ko te tino Epikopo i Roma , a nga wakaoranga ake pono o nga apotoro atu ko nga Epikopo ano e wakakotahitia aianei ki te tino Epikopo , e huaina ko te Papa ; na , ko te matua tapu nui.

Ko ia nga wakaoranga ake pono o nga apotoro. Otira kei te hea hahi e noho nga Epikopo e wakakotahitia nei ki a te Papa te tino Epikopo ? na , kei te hahi matua Katorika Romana e noho ratou ; ko ratou hoki ana minita nui hei minita o Hehu Kerito ;

ko nga rangatiratanga tapu ratou o tana hahi , ko nga kai wakarite i a ia ; ko nga tino kai tiaki nui. Koia ko te Hahi Matua Katorika Romana i huaina ai ko te Hahi Apotorika , mo te mea kei a ia ko nga apotoro , inamata , a kei a ia aianei ko nga Epikopo hei wakaoranga ake o nga apotoro , me hei rangatira tapu.

Ko nga ariki ano tetahi ahua hoki o ana rangatira tapu. Ko ratou ano nga kai karakia , nga kai wakaako hei minita ki nga Epikopo , ki a Hehu Kerito hoki. Na , ko nga ariki me nga akonga katoa e wakakotahitia nei ki o ratou Epikopo ko to ratou upoko , ko to ratou matua tapu , na , ko te hunga keritiano pono tera , ko te Hahi Katorika Romana , ko te Hahi Matua. Ko ia te pono ki ta te Pukapuka tapu ano , ki ta te tukunga korero tahi o te nuinga o nga keritiano i te ao nei.

Tena kia matauria te noho roa o te Hahi Matua i te ao , tae noa ki tenei ra. No Hehu Kerito pu hoki ia. Na , no Hehu Kerito tae noa ki tenei ra , e kitea ana kotahi mano , e waru rau , e wa tekau ma rua o nga tau. Koia te pono ki ta te tukunga korero tahi o nga tangata katoa.

WAKAPUAKINGA TUAWITU : ki ta te tukunga korero nei , ko Ruteru ratou ko Karewino , ko Heneriko te tokowaru , kua wakawanautia ai i roto i te Hahi Matua , kua iriiria ratou , kua wakakeritiano hei tamariki mona , hei kai wakaako etahi , hei kingi tetahi i to ratou wenua. Ko ia te mea pono ka tahi.

Tena te mea pono ka rua : aue ! ka wakarerea e ratou te rite-nga o te Hahi to ratou matua , a ka watiia ratou e ia ano ; ta te mea kua mahue ratou i etahi ture o te Atua , i etahi mea o te wakaponotanga , ara , kua wakaputaia ketia e ratou te kupu o te Atua , a kihai ratou i pai ai kia wakarongo atu ki te Hahi Matua , a kia ripeneta ai.

Tenei te mea pono ka toru : ko ratou tokotoru nga tupuna , nga kai hanga o nga Hahi Hou i huaina ai ko nga Perotehana , ko nga Hahi Watiia ranei i te Hahi Katorika Romana , te matua o ratou. E pono rawa tenei ; na , ki ta te tukunga korero

tahi, e toru pea rau o nga tau no Rutero to ratou tino tupana tae noa ki tenei ra. Otira no te timatanga o te Hahi Katorika Romana tae noa ki tenei ra hoki, na, kotahi mano, e waru rau, e wa tekau ma rua o nga tau. Koia ko te Hahi Katorika Romana te Hahi roa me te Hahi Tawito, a ko te Hahi Perotehana te Hahi Poto me te Hahi Hou. Tena he pono hoki, kua wakawanautia ratou i te Hahi Katorika Romana, kua tapu hoki ratou i a ia hei manga ki a ia, ko te rakau matua. Koia ra ko ratou nga tamariki o te Hahi Katorika Romana; he tamariki ratou e kore e wakarongo, a ko te Hahi Katorika Romana to ratou matua ano; tena atu, ko ratou te manga watiia, i o ratou minita katoa ahakoa iti, ahakoa nui, a ko te Hahi Matua te rakau take.

Otira ano ka oti te wawati o nga Hahi Perotehana o Rutero ratou ko Karewino, ko Heneriko te tokowaru, i te Hahi Matua, na, i te huringa o nga tau ka watiia hoki nga akonga o nga hahi nei tetahi i tetahi, me naianei hoki e tini te watianga i a ratou; a ka peneitia ka wakaitia a ratou hahi takitahi, me wakatinia atu ai o ratou ingoa; na, ko tetahi ingoa ki tetahi hahi o ratou, ko nga Epikopariana, ko te Hahi o Ingarani ranei; ko nga Weteriana to tera, mea hou rawa; ko nga Itepetena to tera; ko nga Perepiteriana to tera atu. Heoi e tini e tini te ingoa ke, ara, e tini hoki a ratou hahi i watiia tetahi i tetahi, na, kua rongo koutou, i Amerika kau, kotahi rau me e tini atu pea nga Hahi Perotehana, a ko ratou takitahi he mea Hou, he mea Poto, e kore e tokomaha te tangata ki tetahi hahi ki tetahi hahi o ratou. Otira ko te Hahi Katorika Romana te rakau tawito e tupu ake ake i te wenua katoa e noho ana i tona kotahitanga, i tona tikanga, ko te Hahi Matua ia e tangi ana ki a ratou ko ana tamariki i marere ai, i wakahokia ai e Hatana; e tatari hoki taua Hahi ki to ratou hokinga mai ki tana akoranga, ki tana ritenga kia wakaorangia ai. Na, ka nui ana inoinga ki te Atua kia hoki mai ratou ki a ia, a ka tini hoki o ratou e hoki mai i nga wahi katoa. Heoi ano i tenei pukapuka ko koutou e kite ai i te ahatanga, i te peheatanga

o te watianga o ratou i te Hahi Matua.

Heoi ano ka kite koutou, ko te Hahi Matua te Hahi Tawito, te Hahi Take, te Hahi Pono Katorika, ara, te Hahi o nga tau katoa, o nga tauwi o te wenua katoa. Ae, ko te Hahi Matua te Hahi Pono Apotorika, ara, te hahi no nga apotoro; koia kei a ia nga ako, nga tohu o te Hahi Pono i te ao nei, koia ia te Hahi Pono Kotahi o Hehu Kerito; na reira kahore tetahi henga, me tetahi kinonga ki tana ako, na, e kore e ahei ia te ako he, te ako kino, hore rawa e pirau ia, e kore rawa ia e mate ai. Ko ia te Hahi o te Atua ora me te Pou me te Hunga o te pono. Koia e tino tika kia wakarongo nga tangata katoa ki a ia, kia rite to ratou wakaponotanga, kia puritia tonutia ia, na, kia wakaorangia ponotia ratou. Me waiho te tangata i nga korero hangareka ki te Hahi Matua; na, waiho nga korero nei: ko te Hahi o Roma he *Hahi Wakapakoko*, he *Hahi Kohuru*, he *Hahi tango wenua*, na, anei korero ko nga korero tino he, ko nga korero e kino ki a Hehu Kerito ano, ko nga korero o te manawapa, ko nga korero e wakatakariri te Atua ki te hunga e korero penei, a ki nga iwi e wakapono ki nga korero penei.

Koia aua tetahi hunga e mea ai, ko te pukapuka tapu kau te ritenga tika kia kitea te Hahi Pono o Hehu Kerito. Na, e kore e tika tonu te korero nei, engari e wakahe ia ki te nuinga o nga tangata o te ao. Nohea hoki e kaha nga tangata katoa te titiro i nga pukapuka, me te matau hoki i te pukapuka tapu kia kite ratou e rite ranei, e kore e rite ranei te ako o tera hahi, o tera hahi ki te tikanga o te pukapuka tapu? Koia kite rapu penei i te tikanga o te ako o te hahi ma te titiro i te pukapuka tapu kau, ko te ritenga tena e kore e wakaputaina mai te pono. Ta te mea hoki ko nga kai wakaako katoa o nga Hahi Watiia e mea ai ratou tetahi ki tetahi: ko ahau te Pono, ko koe te He, ara, ko te pukapuka tapu e wakaae ki taku akoranga, a e wakakahore ki tau. E kore e mutu to ratou wawai i te kupu o te Atua. Heoi ano ka mahuetia e ratou te Hahi Matua ko te Take o te wakako-

tahitanga mo te ako, ko te Pou o te pono; na, ka taka ratou ki te ara o te watianga, o te wakaporarururutanga, o te pouritanga; ka pera hoki te hunga i hiahia ai inamata te hanga i te ture Pepara, kua tukua hoki ki a ratou nga reo tini ke; kihai tetahi i matau ai ki tetahi. Engari te ritenga kua tohutobungia nei e au i te tuhituhinga nei ki a koutou, na, kia kotahi te pukapuka tapu me te wakapuakanga; koia te ritenga tino pai mo te rapu i te Hahi Pono, i te tikanga o te ako, i te kupu o te Atua.

Koia ra kia kitea te nuinga o nga keritiano e wakakotahitia ana i te wakaponotanga; i reira te Hahi Tapu Katorika; i reira ko nga wakaoranga ake pono o nga apotoro; i reira te ako pono; i reira e noho ana a Hehu Kerito; i reira te Pou me te unga o te pono, ko te Hahi o te Atua ora, ko te Hahi Matua ia. Na, e rangi te pukapuka e wakamaorititia ana e te Hahi o te nuinga o nga keritiano, i te pukapuka tapu e wakamaorititia e te hunga watiia, e ruarua ano, e hou a e kore e tonoa ratou e te Atua kia wakaako ai. Otira kei te nuinga o nga keritiano o te Hahi Matua te apotorotanga o Hehu Kerito; i reira te tononga o te Atua kia wakaakona tikatia nga iwi katoa; i reira, ae, i te Hahi Matua Katorika Romana, te aroha tapu, te aroha kaha ki nga tangata o te ao.

E te wanau arohatia e ahau i Nuitirene, tenei taku ki a koutou, e hara tenei i te korero wakakake, engari ko te korero mo te pono, na, ko ahau i taku mahi tapu, i oku ariki, ko ahau te tino minita o Hehu Kerito me te waha o te Hahi Matua mo te korero ki a koutou i te pono, i te tika, na, i te kupu o te Atua, ki te ritenga o nga tau katoa, o te wenua katoa. E hara i a matou to matou ako, to matou ritenga, e kore hoki matou e wakaako i a matou wakaaro tangata; na, to matou ako ko te ako o te Hahi Matua, o te Hahi Pono, ara, o Hehu Kerito ano. Kihai hoki matou i tango hara ai i te pukapuka tapu, i te kahaanga mo te wakaako; na, te pukapuka tapu me te kahanga mo

te wakaako, ko nga mea i tuku mai ai ki ahau i te kahanga o te Hahi Matua, ara, i tona tino rangatira tapu ko te Papa; a naku i ho atu tenei ki oku ariki katoa hei hoa mahi moku, kia wakaako tahi matou ki a koutou.

Kaua tenei korero na koutou ki a matou : na te aha kihai koutou i haere mai ki Nuitirene i mua, i namata? me he mea ka tae mai koutou i mua, na, ka tahuri mai matou katoa ki a koutou.

Tenei ano taku ki a koutou : i namata, na, i nga ra o nga apotoro, kihai ratou hoki i tae mai ai, i te ra kotahi, i te tau kotahi ranei ki nga iwi katoa; ta te mea ka nui ai ta ratou mahi ki tera iwi, ki tera iwi; ano ka oti ta ratou mahi ki tetahi iwi, ka riro ratou ki te wakaako ki tetahi iwi ke atu, i a ratou ano e mea ana i nga ariki hei mahi tapu ki nga iwi i wakaakona ai e ratou ano. Waihoki ka penei aianei te mahi tapu o nga kai wakaako o te Hahi Katorika Romana ko te Hahi o nga apotoro. Na, ka mahi ahau i mua kei tera iwi, kei tera iwi, a ka oti taku mahi i reira, ka tonoa ahau e te Papa i Roma kia haere mai ai ahau me oku ariki ki Nuitirene, ara, ki a koutou. Na, ko nga apotoro hoki i namata i tae mai ai kia penei me matou ki etahi iwi kua wakahekia ai e nga kai wakaako o etahi Hahi Watiia i aua ra. A ka pera te ako nui o nga apotoro ki nga tangata o reira : kia wakapono ra koutou ki te Hahi Tapu Katorika, ara, ki te nuinga o nga keritiano; kia rite to koutou wakapono ki ta ratou, ara, ki ta te Hahi nei; mo matou anake me a matou wakaoranga ake tenei kupu nui o Hehu Kerito : haere ra koutou kia wakaakona nga tau iwi. Koia ka oti a Hehu Kerito te ho atu i nga iwi katoa hei wahi o te mahi tapu ki nga kai wakaako o te apotorotanga o te Hahi Katorika Romana; na ratou e wakaritea putia ana te ako o te kupu o te Atua, e wakakite ana ratou i nga mea pono, i nga mea e teka ranei, kia puritia nga mea pono, a kia mahuetia nga mea teka.

Koia hoki ta matou ritenga me ta matou mahi aianei, i Nuiti-

rene, e mea ana matou ki a koutou, e o matou teina, kia rite ta koutou wakapono ki ta te Hahi Katorika, ara, ki ta te nuinga o nga keritiano, na, ki te kahore e wakarongo koutou ki taua Hahi, e noho ana koutou hei hunga Atua pono kore ki te aroaro o Hehu Kerito, kia puritia e koutou nga mea pono e wakakitea nei e matou ki a koutou ki te ingoa o te nuinga o nga keritiano, ki te ingoa o te Atua ano; a kia mahuetia nga mea teka, nga mea kino katoa.

Heoi ka witi ki a koutou te marama o to te Atua kupu pono, ara, te ako o te Hahi Matua, na, tangohia tenei e koutou me wakawetai koutou ki a Hehu Kerito e wakapai ana ki a koutou.

Aua koutou e wakahehia e nga Hahi Watiia. Ka kaiponu ratou i te pukapuka tapu o te Hahi Matua; ka wakaputaina ketia e ratou te tikanga o tera, na, ka mahuetia e ratou etahi mea o te kupu o te Atua, ka puritia etahi, a ka tangohia etahi mea hou na ratou ano. Koia ko tetahi mea teka, ko tetahi mea pono, ko tetahi mea teka, ko tetahi mea pono, ko tetahi mea tawito, ko tetahi mea hou ano ki to ratou akoranga, ki to ratou ritenga. Na, nga mea pono me nga mea tawito o nga Hahi Watiia, ko nga mea ano no te Hahi Matua, ara, no tona pukapuka tapu kua kaiponutia e ratou; otira nga mea hou me nga mea teka o ratou, ko nga mea na ratou ake ano. Koia kia tupato te hunga katoa; kia ui mai ratou ki te Hahi Matua, na, ki tana kai tiakitanga, ko te hea te mea pono, ko te hea te mea teka i te tini o nga ako ke? na, ka meinga atu e te hahi nei ma tana kai tiakitanga, a ka kitea iho te tikanga, na, ka puritia nga mea pono, ka makaia nga mea teka; a ka pena ka tukua mai te rangatiranga o te rangi ki te hunga katoa, ka kotahi te hahi mo tatou, ka kotahi te Atua, ka kotahi te wakaponotanga.

Aua hoki koutou e wakaporarurarutia ai i te korero wakahe, i te arumanga o te hunga e tohe ana ki te wakakahore i te akoranga o te Hahi Matua Katorika Romana; te arumanga o te tangata ki a ia ko te mea hou ki a koutou, otira kahore he mea

hou tenei ki a ia, ara, ki a matou ko tana kai tiakitanga tapu. Na, i te timatanga o te ao kua puta te kino. Ko Hatana ratou me ana anahera kino kua tohe ki te wakakino ki te Atua ano i te rangi, a ka turakina ratou ki te iweri.

No muri ka manawapa a Hatana ki a Atama, a ka wakahe ia ki taua tupuna tuatahi o nga tangata o te ao.

Muri iho ka manawapa a Kaina ki a Apera, a ka patu i a ia.

Muri iho ko nga tuakana o Hohepa te tama a Hakopa kua manawapa ki to ratou teina, na, ka wakakino ratou ki a ia.

Ki muri ka manawapa nga Hurai ki a Hehu Kerito, ka wakahe ratou ki tana ako, a ka patu ratou i a ia, ki te ripeka.

Muri iho ka nui te riri o te hunga tini tini ki nga apotoro; ka nui te korero he me te korero kino hei wakahe, hei wakakino hoki ki a ratou; a no nga ra o nga apotoro tae noa ki tenei ra, ka nui te hunga kuware me te hunga kino, ka tini nga Hahi Watiia i tohe ai ki te wakahe, ki te wakakino ki te Hahi Matua Katorika Romana. Koia e wakaritea ana ma reira ta hato Pauro kupu nei: *ko te hunga katoa e hiahia ai te noho i te ngakau karakia ki a Hehu Kerito, e wakatoia ai.* (2 Timoti 3. 12.) A tenei hoki ta hato Pauro ki nga Keritiano: *ko nga Hahi Watiia e tuhua mai ki a koutou,* (1 Koriniti 11. 19.) hei korero wakahe ki a koutou. Otira ko te hunga katoa o mua kua korero wakahe, kua wakakino ki te Hahi Matua Katorika Romana, na, ka hinga ai ratou, ka pahure hoki i te mata o te wenua. A ka pena koia a mua te hunga e tohe ana aianei kia wakahekia te Hahi Matua, kia wakakahoretia ai. Na, e kore rawa te pa o Hatana ratou ko ana hoa mahi i te wenua, e kaha ki taua Hahi i hanga ki runga ki a Petera, te rangatira o nga apotoro, te Papa tuatahi. Ko te kama hoki ia e kore e hinga.

Otira ko nga wakatoinga katoa e meatia ana e te tangata ki a ia, na, ko nga mea anei e wakatahuritia ana ki te pai, ki te kororia o taua Hahi. Tenei ano tetahi o nga mea tini tini e wakakite ana i te tikanga o taku korero: na, i te tau kua mate,

kua arumia tetahi o oku ariki i tetahi motu o te moana nei, a ka patua ia e tetahi hunga i tonoa ai e te rangatira o reira; ahakoa ko te nuinga o nga tangata o taua motu kua aroha ki toku ariki; na, ko te rangatira anake me te hunga ruarua i kuware ai, e tino wakapono ana ratou ki to ratou Atua Maori teka; kihai hoki te rangatira ra i pai ai ki te Atua pono, ki a Hehu Kerito, ki tona Hahi Matua Katorika Romana. Na, ka patua rawatia toku ariki, a mate rawa ia mo te wakaponotanga. Aue! kua wakamutua mona tenei ora poto, otira ka riro tana wairua ki te haringa tonutanga! ka nui te kororia i riro ki a ia i raro nei i te hahi, me i runga i te rangi, i te aroaro o te Atua, i te wakaminenga o te hunga tino wakaharitia i reira! Otira ka pate riri o te Atua ki te rangatira kohuru, na, ka riro tetahi mate ki tona tinana, a mate rawa iho ia, ka tanumia, kua ngaro tona ingoa. Tena ka mate noa wawe hoki tana minita nui; a ko etahi mate atu kua pa ki tana wanau e haere ana hoki ki te mate. Heoi ano ko te hunga katoa o tana rangatiratanga kua tahuri aiane ki te Hahi Matua Katorika Romana; ka tini te tangata i iriiria ai e ahau, kua wakaharitia ratou, kua pai te wenua. Koia kua wakakororiatia te Hahi Matua i reira, na, e noho ana tokorua o oku ariki i taua motu.

Otira, e pono, ki ta te Atua kupu, ka tini te auctanga e tuku mai ki nga wenua, ki te hunga katoa e wakahe ana ki te Hahi Matua, ki te mea e noho pakeke ai ratou i to ratou ara pouri. Na, e tu i runga i a ratou te riri o te Atua e mahue ana i a ratou ki te wakawainga, ki te ngoikore o te ngakau, ki te kino o tenei ao. Na reira hoki te tini mate ki te tinana, ki nga mea o te kainga, ki nga mea e tupu i te wenua. Na reira te pouri o te wairua me te tutu me te wawai; heoi na reira te he, te korero teka me te tini o nga karakia ke.

Kahore e penei te Atua ki te keritiano tika no te Hahi Matua Katorika Romana. Ko tana wanau arohaina hoki te hunga o taua Hahi. Koia e tu ki runga ki a ia te wakamariretanga me te

atawaitanga o te Atua. E hara i te ritenga watianga tana. Na, ki a ia kotahi Atua, kotahi wakaponotanga, na, e mahi tapu tahi, he ngakau tahi.

E te wanau, ae! he aroha kaha ta te Hahi Matua Katorika Romana ki a koutou! ko wai hoki o te tini o nga pakeha i aroha ai ki a koutou kia penei me matou? ko wai i mahue i ona matua, i ona teina, i ona tuahine, i tona iwi, i tona kainga, ara, i nga mea katoa o te ao kia mahi utu kore mo koutou? koia tenei ia matou. Kahore hoki he wahine, kahore he wanau ki a matou kia wakakatoatia putia ta matou aroha ki a koutou, ki te Atua ano, a kia kaha pu ta matou ngakau ki te tupato ki a koutou, na, ki to koutou pai. E kore hoki matou e pirangi ki to koutou wenua, ki o koutou kainga, ki o koutou taonga, ki te kahanga o nga rangatira o te ao; na, kihai matou i tae mai kikonei mo nga mea noa o te ao nei, engari mo nga mea tapu o te rangi, o te ora tonu. Ae, kihai matou i tae mai mo ta matou pai, engari mo koutou, e te wanau arohaina, na, mo ta koutou pai. Tenei ano ta matou pirangi nui, na, kia wakaorangia koutou ki te Atua, kia wakaharitia ai. E kore hoki matou i matakua ai ki te haere ki te moana mo koutou, ki te haere ra te ngahere, i nga awa me nga ara o Nui-tirene kia kite matou i a koutou, kia wakaako ai. E nei te moni i riro ki te mahi penci; na, te moni nei ko te tohu o te aroha o te Hahi Matua ki a koutou. Kihai hoki matou i matakua ki nga korero teka tini ke, ki nga komiti kia wakapuakina te pono o Hehu Kerito ki a koutou. Koia ra, e te wanau, e kore matou e matakua ki te matenga rawa mo te wakaponotanga. Na, ko Hehu Kerito ta matou aroha, to matou taonga i te rangi wakamutuunga kore.

Kia kaha hoki koutou te noho i te tikanga o te Hahi Matua Katorika Romana. Ae, kia noho te tangata i te tikanga, kia mate ia ki runga ki te tikanga, ka tika, ka wakaharitia ia i te ora tonu o te rangi.

Kia rapu hoki te hunga katoa i te tikanga o te Hahi o te Atua

ora, i te Hahi te Pou me te Unga o te pono, ko te Hahi Matua ia, ko te Take e ho mai i nga ritenga tapu kia ora tonu te tangata; e rangi tana Hahi, e rangi tana ako i te pukapuka tapu kau e kore e wakamatauria tikatia. Ae, kia rapu te hunga katoa i te pono o te hahi! tenei ano te ritenga tino tika ki te rapunga nei, e hoa ma, e te wanau o te Atua; na, kia mahuetia te hara, ta te mea e kore te Atua e ho mai i te matauranga i tana rangati-ratanga ki te hunga mahi kino; tena, kia wakarite hoki koutou i nga ture o te Atua e matauria nei e koutou, me inoi atu koutou ki a Hehu Kerito kia ho mai tona marama ki a koutou, he mea pai hoki te inoi ki a hata Maria, ko te matua wahine ia o Hehu Kerito; na, e nui tana aroha ki a Maria, me e nui te aroha o Maria ki a tatou, ko te wanau o tona tamaiti, ara, ko tana wanau tapu hoki tatou. Ae, inoi ra ki a Maria kia inoi ia, ratou ko nga hato katoa me tatou hoki mo tatou ano ki a Hehu Kerite te tino kai inoi ki te Atua mo te wakaoranga o nga tangata o te ao. Ko ia tetahi ritenga mo te rapu i te hahi matua, i te tikanga o te kupu o te Atua, ara, o te pukapuka tapu. tirohia te pukapuka e riro atu e au ki a koutou, me wakaaro koutou. Ko te pukapuka na e wakamatau ki a koutou i te pukapuka tapu ano, i te tikanga o te ako pono. E rangi te wakamohiotanga o te kupu o te Atua i te pukapuka tapu e kore e ngawari ki te matau o te tangata, i ona wahi tini tini. Ki te mea e noho koutou i te Hahi Matua, ka marire, ka hari to koutou ngakau. Ko ia tetahi tohu o te wakaetanga o te Atua ki to koutou tahu-ritanga mai, ki to koutou noho kei te Hahi Matua Katorika Romana, ko te hahi ia o te Atua ora, ko te Pou me te Unga o te pono.

Tenei te wakamutunga o taku korero : kia wakaharitia te hunga e noho i te aroha o te Atua, kia ripeneta te hunga hara, a kia wakapaingia koutou katoa e Hehu Kerito. Ki te ingoa o te Matua me te Tamaiti me te Wairua tapu. Amene.

† NA H. P. W. EPIKOPO KATORIKA ROMANA.

HE ARAHITANGA KIA NGAWARI TE AKO O TENEI PUKAPUKA.

1° Ko nga mea e tohungia ano peneitia 3., kia puritia putia ia ki te maharatanga e te akonga e hiahia ana te tango i te iriiringa.

2° Ko nga mea e tohungia 2., na, kia puritia penatia e te akonga e hiahia ana te tango i nga hakerameta ke.

3° Ko te tohu 1., e mea ana, e pai tera kia wakamaharatia.

4° Kia tirohia me wakamohiotia nga wahi tuhituhi roa e huaina : wakamohiotanga. Ko nga wahi tuhituhi pai hoki ena, kia wakamaramatia nuitia te wairua o te tangata.

5° I te wakamutunga o te pukapuka nei, ka tuhituhia ai tetahi ritenga e wakakite wawe i nga wahi katoa o te pukapuka ano. Koia ki te mea e hiahia ana te kai titiro te titiro me te wakaaro i tera wahi, i tera wahi o te pukapuka nei, me nga wahi hoki e wakahoki i nga korero wakahe ki te Hahi Matua, na, kia kite ia i te ritenga ko te tapura tona ingoa. No reira e ngawari ano te rapu i nga ako katoa o te pukapuka nei.

AKO MARAMA

O TE HAHĪ KATORIKA ROMANA

KO TE POU ME TE UNGA

O TE PONO.

UPOKO 1.

KO TE KUPU O TE ATUA.

2. Uinga atu. He aha te kupu o te Atua?

Meinga mai. Ko ana wakaaro i wakaputaina e ia ki te ao, ma te waha ranei o ana kai wakaako, ma te tuhituhinga ranei o ana kai tuhituhi tapu.

WAKAMOHIOTANGA.

Ko ia te tino kupu o te Atua ko ana wakaaro; ta te mea kahore he tinana, kahore he waha, kahore he reo ki te Atua; na, he wairua anake ia. Na reira he pono, ko te reo o ana kai wakaako, ko te tuhituhinga o ana kai tuhituhi tapu, e hara i te mea pu o tana kupu, engari to ratou reo, to ratou tuhituhinga, ko nga tohu pu ano, ko nga wakapakoko o te tino kupu o te Atua, ara, o ana wakaaro. Tenei ano tetahi kupu wakarite: te tuhituhinga o te pukapuka tapu ano, ko te hiako o te kupu o te Atua; a nga wakaaro o te Atua ko te tino kupu, ko te hua hei kai wakawairua mo te ngakau o te tangata.

1. U. Ko tehea ingoa i ho atu ai ki to te Atua kupu i korerotia kautia ki te waha o ona kai wakaako?

M. Na, ki ta te korero tawito o te Hahi o Hehu Kerito ka huaina tena ko te Teratihiona.

2. U. He aha te Teratihiona?

M. Ko te kupu o te Atua, ara, ko ana wakaaro kihai i tuhituhia ai ki te pukapuka tapu, na, ko ana wakaaro i wakauputaina e ia ma te waha o ana kai wakaako tapu, a tukua iho ki te ako reo o tana Hahi, a ki te maharatanga o te nuinga o nga keritiano.

2. U. Kei a wai te nuinga o nga keritiano?

M. Kei te Hahi Katorika Romana, ara, ko te Hahi Katorika Romana te nuinga ano o nga keritiano.

2. U. Kia kitea mai aianei tetahi o nga kupu o te Atua kihai i tuhituhia ai ki te pukapuka tapu?

M. Na, ko te ture o te Atua nana i wakarite kia mahuetia te ra tapu tawito, ara, ko te hapati, a kia tangohia ai te ra tuatahi o te wiki hei ra tapu tika mo nga tangata katoa o te ao. Ko ia te ture nui o te Atua i meinga mai e Hehu Kerito; a kihai tena i tuhituhia ai ki te pukapuka tapu, engari ko te mea tena e kitea nuitia ki te Teratihiona.

1. U. Ko te hea te ingoa o te pukapuka tapu?

M. Ko te Piperia ki te reo tawito, a ki tetahi reo ke i Nuitirene, ko te Paipera.

2. U. He aha te pukapuka Tapu katoa?

M. Ko te tuhituhinga hei tohu o te kupu o te Atua, ara, o ana wakaaro.

2. U. He aha te kai titiro i te pukapuka tapu, ki te mea e kore ia e kite i nga wakaaro o te Atua?

M. Ko te tangata ia e kai ana i te hiako kau o te hua, a e waiho i te kiko ano o te hua.

2. U. He aha te tangata e kore e matau i te tuhituhinga o te pukapuka Tapu, a e wakarongo tonu ana ki te ako Teratihiona o te Hahi Katorika Romana?

M. Ko te tangata e waiho i te hiako o te hua, a e kai ana tona wairua i te tino hua o te kupu o te Atua, ara, i ana wakaaro.

2. U. He aha te tangata e wakaako ki nga iwi i te pukapuka

tapu, ahakoa e kore ia e matau i nga wakaaro o te Atua i roto i taua pukapuka?

M. He tino he tana ritenga; ko te tangata ia e tuwa ki nga iwi i te hiako kau o te kupu o te Atua, a e kore ia e ho mai i te tino hua o te kupu ki nga akonga; engari e ho mai ia i te kai wakapirautia e ia ano.

2. U. Ki te mea e tohe tetahi hahi watiia e mea ana: e rangi te Pukapuka Tapu i te ako o te Hahi Matua Katorika Romana, me pehea ka wakahokia taua kupu?

M. Na, te Pukapuka Tapu ko te tohu, ko te hiako o te kupu, ara, o nga wakaaro o te Atua; a te ako o te Hahi Katorika Romana, ko te tino hua o te kupu, ara, o nga wakaaro o te Atua, e tino wakamohiotia nei e taua Hahi. Na, ko te wakamohiotanga i nga wakaaro o te Atua, e takoto nei i roto i te Pukapuka Tapu, e rangi i taua Pukapuka kau ano.

2. U. Ho mai tetahi kupu atu marama hei wakahoki i tenei korero: e rangi te Pukapuka tapu i te ako o te Hahi Katorika Romana;

M. E mea ana nga hahi watiia, ara, te itinga o nga keritiano hou; ko to ratou ako te ako o te Pukapuka Tapu; a e mea ana hoki te Hahi Katorika Romana, ara, te nuinga o nga keritiano no nga iwi katoa o te ao: ko tona ako te ako o te Pukapuka Tapu, ara, o te Kupu katoa o te Atua.

Otira e tino pono tenei: ko te Pukapuka tapu e wakaaroa tahitia e te nuinga o nga keritiano e wakakotahitia nei i nga iwi katoa o te ao, e rangi i te Pukapuka Tapu e wakaaroa ketia e te itinga o nga keritiano hou o etahi iwi kua watiia.

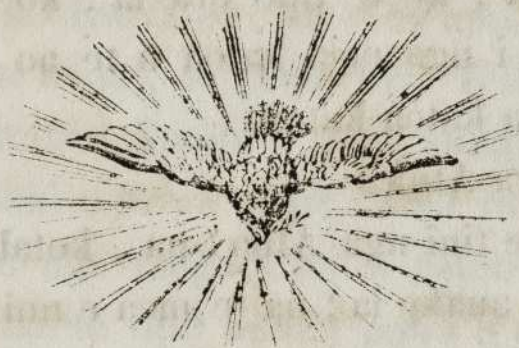
2. U. Me pehea e rangona te nuinga o nga keritiano?

M. Ki o ratou komiti nui, ko nga Konihiria to ratou ingoa, a ki o ratou kai wakaako e kitea nuitia nei i te ao hei kai korero o ratou ki te ingoa o te Atua i te rangi.

2. U. Ko wai anei kai wakaako?

M. Na, ko te Papa, ko te tino Epikopo ia hei kai wakaako

mo te wenua katoa ; ko nga Epikopo atu e wakakotahitia nei ki a ia ; a ko nga ariki e tonoa e nga Epikopo. Heoi ano nga waha o te nuinga o nga keritiano. E kore hoki e ahei tetahi tangata o te ao te wakakite i tetahi atu kai wakaako hei kai korero o te nuinga o nga keritiano ki te ingoa o te Atua i te rangi.

KATEKIHAMA

INGA TINO KUPU O TE ATUA KI TA TE HAHI KATORIKA ROMANA WAKAMOHIOTANGA.

WAHI 1.

KO TE ATUA KOTAHITOKOTORU.

3. Uinga atu. He aha te Atua?

Meinga mai. He wairua anake te Atua, he wairua nui rawa, he wairua tika tonu; ko te tino ora ia, ko te kai hanga i te rangi, i te wenua, i nga mea katoa o te ao, a ko ia te tino matua o nga tangata katoa katoa.

3. U. Tokohia nga Atua?

M. E kore rawa e tini nga Atua; na, kotahi pu ano ia, a e tino tika kia kotahi anake ia; na te mea e nui rawa ia, a e tino teka ki te matauranga tangatatanga, e ora ana nga wairua nui rawa tokorua.

3. U. He aha te hata Terinita?

M. E penei te kupu hata Terinita me tenei kupu maori, ko te kotahitokotorutanga tapu; ko ia te ingoa o te Atua kotahi pu e ora ana i ana hunga tokotoru, ko te Matua ko te Tamaiti, ko te Wairua Tapu. Na, ahakoa he mea ano, he mea ano tetahi tetahi o anei hunga, e rite tonu ratou i te nuinga, i te kahanga, i to ratou ora timatanga kore, mutunga kore, ara, i nga tika-nga tonutanga katoa.

WAHI 2.

KO TE HANGANGA I TE AO.

3. U. I peheatia i hanga ai tenei ao e te Atua?

M. Kua hanga tenei ao i te koretanga rawatanga; na, ki te kahanga tino nuitanga, ara, ki te kupu kau o te Atua i ana hunga tokotoru.

2. U. Ka hanga tenei ao i nga ra e hia?

M. I nga ra e ono.

3. U. Me pehea te Atua i hanga ai i nga tangata katoa?

M. Na, i te timatanga o te ao, ka hanga te Atua ki te nehu o te oneone, i te tinana o te tangata tuatahi, ko Atama; a muri iho ka hanga te Atua ki tetahi rara o taua tangata, i te tinana o te wahine tuatahi, ko Ewa; na, ko raua ano nga tino tupuna o nga tangata katoa o te ao, to reua uri. Tena atu, ka ho mai hoki e te Atua he wairua kotahi ki tona ahua mo kotahi o raua, mo kotahi hunga hoki o to raua uri. Koia ra te Atua ko te kai hanga i te tinana o nga tangata me o ratou wairua katoa. Na reira ano ko te Atua te tino matua pono o nga tangata katoa katoa.

3. U. Ka hanga te Atua i a koe me nga tangata katoa mo te aha?

M. Moni anake, na, mo te matau ki a ia, mo te aroha ki a ia, me te wakarongo ki a ia, a, ma reira, kia wakaharitia tonutia tatou.

WAHI 3.

KO TE TAKANGA ME TE TINO MATE O TE TANGATA.

3. U. Na te aha ka mate rawa a Atama, a Ewa ratou ko nga

tupana , ko te hunga no muri ; na te aha hoki ka riro mai nga mea kino ki te ao , me nga mate tini tini me te matenga rawa mo nga tangata katoa ?

M. Na te hara orihinare i meatia ai e Atama ; koia ka waka-kinoa te tangata ki te Atua ; no reira hoki ka wakakinoa te ao ki te tangata hei utu mo tana hara , hei ritenga hoki mo tana ripenetatanga.

2. U. I peheatia i meatia ai te hara orihinare e Atama ?

M. Na tana wakarongo kore ki tetahi ture o te Atua ; na , ka kai ia raua ko Ewa i te karaka rahuitia , e hiahia ana kia waka-huatia nuitia raua kia penei me te Atua.

WAHI 4.

KO TE KAI WAKAORA I TE AO.

3. U. Ko wai a Hehu Kerito ?

M. Ko te Atua Tamaiti , ara , ko to te hata Terinita hunga tua-rua ia kua wakatangatatia nei hei wakaora i te ao.

2. U. E hia nga ahuatanga (natura) ki a Hehu Kerito ?

M. E rua : na , ko te atuataka , ka tahi ; a ko te tangatata-nga , ka rua ; ko nga mea anei e wakakotahitia putia ki a ia.

WAHI 5.

KO TE HAHU PONO.

3. U. E hia nga Hahi Pono ?

M. Kotahi pu ano te Hahi Pono me te Atua hoki , kotahi pu ia ; na Hehu Kerito hoki i ako mai : e rite tana Hahi ki te rakau kotahi. Koia he Hahi kotahi i hanga e ia ki runga ki a Petera , e mea ana : *ko ahau e mea ana ki a hoe : ko hoe a Petera* , ara , ko koc he kamaka ; na , ki runga ki taua kamaka ko ahau e hanga i

taku Hahi (kahore i aku Hahi , mo te mea he Hahi kotahi taku)
a nga kaha o te iweri e kore e toa ki a ia. (Matiu 16. 18.)

3. U. He aha te Hahi Pono o Hehu Kerito ?

M. Ko te nuinga o nga keritiano kua iriiria , kua wakakotahitia ma te wakaponotanga tahi ki a Hehu Kerito , ma te tangohanga tahi i ana hakerameta , ma te huihuinga tahi o nga inoinga , o nga mahinga pai , a ma te wakarongotanga tahi ki te arahitanga tapu o nga kai tiaki tika , na , o te Papa , ko te tino Epikopo , ko te wakaoranga ake o hatu Petera , ko te kawana nui o Hehu Kerito mo nga mea tapu i te ao katoa.

3. U. Ko wai nga wakaoranga ake pono o nga apotoro ?

Tenei ano te mea e matauria nuitia i te ao : ko te Papa i Roma , te wakaoranga ake o Petera , o tana mahi tapu nui , o ana tino kahanga katoatanga hei arahi i te Hahi katoa. A nga Epikopo e wakakotahitia nei ki a te Papa , ko nga wakaoranga ake o nga apotoro i wakakotahitia nei ki a Petera , i te timatanga o te hahi.

3. U. Ko wai te ingoa o te Hahi o Hehu Kerito , i tukua mai ki tona apotorotanga ?

M. Ko te Hahi Matua ia , ko te Hahi Take , ko te Hahi o nga tau katoa , o te wenua katoa ; ko te Hahi i huaina nuitia i te ao , ko te Hahi Tapu , Katorika , Apotorika , Romana , ara , i te potonga , ko te Hahi Katorika Romana.

2. U. Kahore pea te ora tapu mo te hunga e noho i waho i te Hahi Katorika Romana ?

M. Hore rawa ; na Hehu Kerito hoki i mea mai : ko te tangata e kore e wakarongo ki tana Hahi waiho ia hei hunga Atua pono kore. No reira heoi ano nga tamariki o te Atua , ko nga tamariki o te Hahi Katorika Romana.

3. U. He aha te ritenga o te Atua mo nga tangata o te ao ?

M. Ka nui tona painga mo te hunga pai e noho tonu nei i te pai ; ka nui tona tohutanga mo te hunga kino e tahuri ana i te kino ki te pai a ka ripeneta ; otira ka nui te riri tika o te Atua

mo te hunga kino e noho pakeke i te kino, tae noa ki tana matenga rawa.

WAHI 6.

KO TE RITENGA KIA RITE TE ORA TAPU O TE TANGATA KI TE AROARO O TE ATUA.

3. U. E aha te ritenga kia rite te ora tapu o te tangata?

M. Na, kia wakapono pu ia ki a Hehu Kerito, ki te kupu katoa o te Atua; kia hiahia ia ki te ora tonu o te rangi; kia aroha pu ki te Atua; kia inoi ki a ia; kia mahue i te hara, kia iriiria; kia noho i roto i te Hahi Katorika Romana; kia tango ia i nga hakerameta e tika nei mona; wakaritea e ia nga ture katoa o te Atua me tana Hahi; a kia mahi pai ake ake.

3. U. Korerotia mai e koe nga ture o te Atua ki ta te Hahi Katorika Romana wakamohiotanga?

M. 1. Koe e wakanui rawa me aroha tonu ai ki te Atua anake.

2. Aua e wakaitia e koe te ingoa o te Atua ki te korero kino, ki te korero noa. Aua koe e wakakaha ma tona ingoa ki nga kupu teka, ki nga kupu noa.

3. Koe e wakanoho i te ra tapu mo te karakia me te honore tapu o te Atua.

4. Koe e wakahonore ki tou matua tane me tou matua wahine kia roa ai tou ora.

5. Aua koe e patu; aua hoki koe e hiahia ki te patu.

6. Aua koe e puremu i te kikokiko, i te ngakau.

7. Aua koe e tahae; aua hoki koe e pupuru hara i nga mea o tou wakaritenga.

8. Aua Koe e mea i te wakinga he, aua hoki e korero teka.

9. Aua koe e hinengaro ki te mahi o te kikokiko i mua i te marenatanga.

10. Aua koe e hinengaro mou i te ritenga kino ki nga mea o tou wakaritenga.

3. U. Korerotia mai tetahi tuhituhinga potonga hei wakamohio ki nga ture o te Atua?

M. Kia aroha koe ki te Atua i tou ngakau katoa, i tou wairua katoa, i tou kahanga katoatanga.

Kia aroha hoki koe ki tou wakaritenga me koe hoki e aroha ki a koe ano.

Aua koe e mea ki tou wakaritenga i nga mea katoa e kore e pai nei ki a koe kia meatia e ia ki a koe ano.

Meatia e koe ki tou wakaritenga nga mea katoa e pai nei ki a koe kia meatia e ia ki a koe hoki.

Na reira e kitea nuitia, ko te take o nga ture o te Atua, te aroha tapu ki a ia, ki te wakaritenga.

Tena atu, kia tino mahara hoki te hunga katoa, ko te wairua me te tinana tangata, te ware tapu o te Atua ano. Koia kua nga korero me nga mahi wakama.

2. U. Wakamohiotia mai hoki nga ture o te Atua i tuhituhia ai ki te ritenga o nga Hurai tawito?

M. Tenei ano aua ture ; (Ekohote 20. no te 2 ki te 17 o nga rarangi.)

2. Ko ahau te Nui ko tou Atua, i arahi ai i te wenua o Ihipa ; na, i te nohoanga o te ponongatanga.

3. Kua mou etahi Atua ke atu i mua i ahau.

4. Aua koe e hanga mou i tetahi wakapakoko, i tetahi ritenga o nga mea o te rangi i runga, o te wenua i raro, o nga wai i roto i te wenua, hei Atua ke atu i mua i ahau.

5. Aua koe e wakanui rawa, aua e wakahonore ki aua mea hei Atua ke atu i mua i ahau. Ko ahau hoki te Nui ko tou Atua kaha, he Atua tupato ahau e wakarite ana ki te utu mo te kino o nga matua i o ratou wanau, e kino ki a penei me ratou, tae noa ki te toru, ki te wa o nga wakatupuranga o ratou e mauahara ki ahau.

6. Otira e tohungia ana e au te mano tini o ratou e aroha nei ki ahau, e wakarite ana ki aku ture.

7. Kaua e korerotia noatia e koe te ingoa o te Nui tou Atua : e hara hoki i te hunga mahi kino kore te tangata mana e korerotia noatia te ingoa o te Nui, tona Atua.

8. Mahara koe kia wakatapua te ra hapati.

9. I nga ra e ono koe e mabi, e wakarite ana i ou mahinga katoa.

10. Otira ko te witu o nga ra te ra hapati ano o te Nui tou Atua. Aua koe e mea i tetahi mahinga i taua ra, ko koe, ko tou tamariki, ko tou tamahine, me tou pononga tane, me tou pononga wahine, me tou kararehe, me te manuwiri e noho nei i roto i tou nohoanga.

11. I nga ra e ono hoki ka hanga e te Nui te rangi, te wenua, te moana me nga mea katoa o ratou, a ka okioki ia i te ra tuawitu. Mo konei ka wakapaingia e te Nui te ra hapati, na, ka wakatapua ai ia.

12. Wakahonore koe ki tou matua tane me tou matua wahine, kia roa ton ora i te wenua e ho atu nei ki a koe e te Nui tou Atua.

13. Aua koe e patu.

14. Aua koe e puremu.

15. Aua koe e tahae.

16. Aua tou wakaritenga e korerotia tekatia.

17. Aua koe e hiahia hara ki te ware o tou wakaritenga ; aua hoki koe e hiahia ki tona hoa wahine, me tona pononga tane, me tona pononga wahine, me tona kau, me tona ahina me nga mea nona katoa.

2. U. Ka mea te ture o te Atua, kaua mou etahi Atua ke atu i mua i a ia ; kaua koe e hanga mou i etahi wakapakoko. Na, no konei ka mcinga pea e te Atua, kaua nga wakapakoko katoa?

M. Tenei ano te wakaaro o te Atua i taua kupu ki ta te nuinga

o nga keritiano wakapuakinga, ara, ki ta te iteratihiona : aua koe e hanga mou i etahi wakapakoko *hei Atua ke atu i mua i te Atua pono*. Otira kihai te Atua i mea, kua nga wakapakoko *hei mea wakamahara* ki a ia ranei, ki ana hoa ranei, ara, ki nga mea o te ora tapu. Nana hoki i mea kia hanga nga wakapakoko *hei mea wakamahara*, na, ko nga Kerupima koura i roto i tona ware karakia tawito. Koia e kore rawa e kino nga wakapakoko *hei mea wakamahara*, pera me nga wakapakoko o te Hahi Katorika Romana me to te Atua hoki. Na, heoi ano nga wakapakoko e kino, ko nga wakapakoko *hei Atua mo te tangata*, pera me nga wakapakoko o nga tangata nonamata i kuware i te Atua Pono, a inoi atu ki nga Atua Teka tini tini ke.

WAKAMOHIOTANGA.

Kia wakamatauria tikatia nga wakaaro o te Atua i ana ture. Na, e rua ano nga ahua o nga wakapakoko : na, ko nga wakapakoko *hei Atua mo te tangata*, a ko nga wakapakoko *hei mea wakamahara*.

Na, nga wakapakoko *hei Atua mo te tangata*, ko nga wakapakoko e wakameatia nei kia inoi ai te tangata ki a ratou, pera me nga wakapakoko o Nepukanaha, o nga tau tangata nonamata i kuware nei i te Atua pono, a haere iho ratou ki nga Atua teka i meinga nei e to ratou ringaringa. Ko ia nga wakapakoko e kino katoa ki te Atua, ki te Hahi Katorika Romana hoki; mo te mea ka hanga ratou *hei Atua mo nga tangata*.

Otira tenei ano nga wakapakoko e pai ki te nuinga o nga keritiano o te ao, ki te Hahi Katorika Romana, ara, ki te Atua ano; na, ko nga wakapakoko kahore *hei Atua ke atu i mua i te Atua pono mo te tangata*; na, ko nga wakapakoko *hei tohu kua*, ara, *hei mea wakamahara*, pera me nga wakapakoko e wakamahara ana ki nga tupuna o te ao, ki nga tupuna tapu ranei, ki nga mea tapu o te Atua ranei, ara, ki a Hehu Kerito, ki nga

hato o mua, na, ki a Maria, ki nga apotoro. No hea hoki te kino kia mahara nga tangata ki te Atua, ki nga mea o te Atua, ki nga hoa o te Atua, ki nga mea o te ora tapu? No hea koia e kino kia mahara te tangata ki nga wakaaro pai? Koia e pai ana nga wakapakoko *hei mea wakamahara*. Na te Atua ano hoki i mea mai kia hanga ratou; na, nana i mea no muri i te tuhituhinga o ana ture, kia hanga, i tona ware karakia nui tawito, nga wakapakoko *hei mea wakamahara*. No reira kua tu i reira ko nga Kerupima koura e rua, ko te aka, ko te tokotoko o Arona, ko nga turanga raiti, a ka tini atu nga mea i tuhituhia ranei, i wakapakokotia ranei mo nga karakia o te Atua. Koia e pai te Atua ki nga wakapakoko *hei mea wakamahara*. Heoi, ki te mea e kino nga Hahi Watiia ki te Hahi Matua Katorika Romana mo ana wakapakoko tapu, kia kino hoki ratou ki te Atua ano e wakaae ana ki aua mea. Otira kei hangareka te hunga e wakahe ki nga wakapakoko *hei mea wakamahara*. Ta te mea e tini hoki a ratou wakapakoko i tawahi i roto i o ratou ware karakia ranei, i roto i o ratou pukapuka ranei, i runga hoki i o ratou ware karakia. Na, e pai ki a ratou nga wakapakoko i tawahi, a e kore e pai aua mea kikonei? He aha tenei? He tikanga ranei, he tinihanga ranei? heoi, ma te tangata tika e ki mai.

2. U. Ka mea te Atua i ana ture, kia wakatapua te ra hapati. Koia e kino pea aianei kia mahuetia tenei, a kia tangohia te ra tuatahi o te wiki hei ra tapu pono?

M. E kore rawa e kino kia mahuetia te ra hapati, a kia tangohia te ra tuatahi o te wiki hei ra tapu pono; ta te mea na te Atua i mea mai ki te tuhituhinga, wakatapua te ra hapati, a ki muri na te Atua i mea hoki ki te Teratihiona, mahuetia te ra hapati, a tangohia te ra tuatahi o te wiki hei ra tapu, hei ra ki te wakamahara i te aranga mai o Hehu Kerito i te mate. Ko ia te wakaaro o te nuinga o nga keritiano o te ao i nga ture o te Atua. Ko to ratou Teratihiona hoki te pou me te unga o te pono; na, e rangi taua Teratihiona i te tuhituhinga kau o te

pukapuka tapu ano.

2. U. Ka ho atu hoki pea tetahi kaha e te Atua ki te apotorotanga o te Hahi Katorika Romana kia meinga nga ture ki nga keritiano mo to ratou ora tapu?

M. Ae ra hoki. Na, ko te kupu o te Atua e mea : *na te Wairua Tapu i wakanoho ai i nga Epikopo hei arahi i to te Atua Hahi, i hokona e ia ki ona toto.* (Mahinga o nga apotoro. 20. 28.) Na, ki te arahina nga tangata o te hahi ki te ora tapu, ara, ki te ora o te rangi, e tino tika kia rangona nga kai arahi, a kia wakaritea o ratou ture,

3. U. He aha nga ture o te apotorotanga o te Hahi?

M. Na, ana ture ko nga ture ano o te Atua, ara, ko nga ture kia wakaritea nga ture o te Atua ano; na, kia wakaritea putia te karakia o te Miha i te ra tapu, i nga haringa tapu hoki o te tau; kia wakakahoretia nga hara; kia tangohia tikatia nga hake-rameta o Hehu Kerito, a kia tika hoki te ripenetatanga e nga keritiano katoa.

3. U. He aha te tino kino o te ao?

M. Ko te hara.

3. He aha te hara?

M. Ko te rongonga kore ki te ture o te Atua.

WAHI 7.

KO TE KERATIA.

3. U. E kaha ana pea te tangata mana anake kia wakaorangia ai i nga hara katoa, a kia wakaritea tona ora tapu?

M. Hore rawa; na, e tino mate ia i te kahanga o te keratia kia wakaorangia ai i te hara, a kia wakaritea tona ora tapu.

2. U. He aha te keratia?

M. Ko tetahi mea wakawairua ia e ho mai noa nei e te Atua ki te tangata, ma nga utu o Hehu Kerito, kia wakakahangia ia,

a kia wakaorangia ai.

2. U. E kaha Pea te tangata ki te wakaae ranei, ki te wakahore ranei ki te mahi pai o te keratia ki roto ki a ia?

M. Ae ra hoki; na, e ahei ana te tangata te wakaae ki te mahi pai o te keratia, a na reira ka wakapaingia ai ia me ana mahinga; otira e ahei ana hoki ia, i roto i tona ngakau, te wawai huna ki te keratia; ki te mea e pai ki a ia; a na reira ka wakakinoa ia me ana mahinga.

2. U. Ko te hea nga tino ritenga kia tukua mai ranei, kia wakanuia mai ranei te keratia ki te tangata?

M. Ko te inoinga, ko nga hakerameta me nga mahinga pai.

WAHI 8.

KO TE INOINGA.

3. U. He aha te inoinga?

M. Ko tetahi korero o te tangata ki te Atua ma tona ngakau kia ho mai i nga mea pai mo te wairua, mo te tinana, kia rite te ora tapu.

2. U. E rite tonu pea te inoi ki te Atua me te inoi ki nga hunga wakaharitia i te rangi?

M. He inoi ano ki tenei, he inoi ano ki ena. Na, e inoi ana nga keritiano Katorika Romana ma Hehu Kerito i te wakanuitanga rawatanga o te ngakau ki te Atua hei tino Nui, hei kai ho mai i nga mea pai katoa.

Otira e inoi ana nga hunga o te Hahi Katorika Romana, i tetahi wakahonoratanga o te ngakau, ki nga hunga wakaharitia o te rangi hei hoa tapu o te Atua kia inoi hoki ratou me tatou mo tatou ano, ma nga utu o Hehu Kerito hoki te tino kai inoi kotahi me te kai wakaora kotahi pu.

WAIHI 9.

KO NGA HAKERAMETA.

5. U. He aha nga Hakerameta?

M. Ko etahi ritenga tapu kitea o te keratia e kore e kitea ; a na Hehu Kerito anake i mea i a ratou , kia ho atu nei e ana kai tiaki ki nga tangata kia wakaorangia ai ranei , kia wakanuitia atu ranei to ratou ora tapu.

5. 3. E hia nga Hakerameta?

M. E witu ano : na , ko te Iriiringa , ko te Kowiremahio , ko te Eukaritia , ko te ripenetatanga , ko te Eketema Ukehio , ko te Oretinahio , ko te marenatanga.

5. U. He aha te Iriiringa?

M. Ko te Hakerameta tuatahi ia e wakakahore ana i te hara orihinare me nga hara katoa o te tangata , a e ho mai hoki ki a ia i te ora tapu o te keratia , kia wakaorangia ia i a Hatana , a kia wakawanautia ki te Atua , ki tana hahi hei tamariki mo raua.

2. U. Ki te mea e nui te mate o tetahi turoro , a kahore i reira e noho tetahi ariki hei ho atu ki a ia i te Iriiringa , ma wai e iriiri taua turoro?

M. Ma te hunga e matau ana ki te ho atu i te iriiringa ahakoa e hara ia i te ariki. Na , e tino tika kia iriiria te turoro i mua i tona matenga rawa , ki te mea e hiahia ana ki te Iriiringa. Me i reira e pai te hunga katoa ki te ho atu i te Iriiringa , ahakoa he wahine ia , ahakoa he tamariki.

2. U. He aha te ritenga kia ho atu te Iriiringa e te hunga e hara i te ariki?

M. Kia penei : na , kia ringihia tetahi wai maori ki tetahi wahi nui o to te turoro tinana , ara , ki tana paparinga matau , ki te mea e takoto noa tenei ki te mahi , me korerotia tahitia anei kupu : *e iriiri ana ahau i a koe ki te ingoa o te Matua , me te Tamaiti , me*

te Wairua Tapu. A ma rēira ka oti pu te Iriiringa.

2. He aha te Hakerameta o te Kowiremahio?

M. Te Kowiremahio ko te Hakerameta e ho mai ana ki te keritiano i te Wairua Tapu me te nuinga o ana keratia, me tetahi tohu wakawairua papai e kore e wakakahoretia ai, kia tino wakakahangia ai te keritiano i tona wakaponotanga, a kia tika tonu ia i te ora tapu.

2. U. He aha te Eukaritia?

M. Ko Hehu Kerito katoa ia e kore e kitea i te ata o te taro me te waina kua kahore.

2. U. He aha te Hakerameta o te Ripenetātanga?

M. Ko te Hakerameta i meatia ai e Hehu Kerito ano, a e ho atu ana ē ana kai tiaki tapu o te Hahi Katorika Romana ki nga tangata, kia wakakahoretia a ratou hara, kua meatia nei no muri i to ratou Iriiringa.

2. U. He aha te Eketema Ukehio?

M. Ko te Hakerameta e wakapai ana ki nga wairua o nga turoro. ki o ratou tinana hoki, ki te mea to ratou wakaoranga i te mate e pai ai ki to ratou oranga tapu, na, ki te hiahia o te Atua.

2. U. He aha te Hakerameta o te Oretinahio?

M. Ko te Hakerameta tenei e ho atu nei ki te keritiano e tino matau ana ki te kupu o te Atua, me hiahiatia e te Atua, me wiriwiria hoki e te apotorotanga o te Hahi, kia wakaarikitia ia hei mahi tapu ki te ora tapu o nga tangata.

2. U. He aha te Hakerameta o te Marenatanga?

M. Ko te Hakerameta e ho atu ana ki te tangata me te wahi-ne, e pai nei kia marenatia, i nga keratia kia wakatapua to raua ora tahi, a kia wangai raua mo te ora o te rangi i nga tamariki e pai te Atua kia ho atu a mua ki a raua.

KO NGA INOINGA.

KO TE INOINGA O TE ATA.

† Ki te ingoa o te Matua, me te Tamaiti, me te Wairua Tapu. Amene.

E te Atua tonu me kaha rawa, te Matua, te Tamaiti, me te Wairua Tapu, he Atua kotahi anake i nga hunga tokotoru: e wakapono ana ahau ki a koe, mo te mea ko koe ano te tino pono, e tatari ana ahau ki a koe, mo te mea ko koe te pai rawa me te wakarite ana ki ou meinga; e wakanui rawa me aroha ana hoki ahau ki a koe, mo te mea koe e wakaarohatia rawatia ana e koe ano, a e aroha atu ana ahau ki taku wakaritenga mo tou aroha me ahau hoki e aroha ki ahau nei.

E taku Atua, e wakawetai ana ahau ki a koe, mo nga mea pai tini tini i ho mai nei e koe ki au, na, mo te mea kua hanga ahau e koe, wakaorangia ahau i tou Tamaiti arohatia rawatia, a kua wakatamarikitia ahau mou i tou Hahi Katorika Romana, Kotahi Pono, a e wakawetai hoki ahau ki a koe mo te mea ka puritia ahau e koe i tenei po.

E taku Atua, e inoi ana ahau ki a koe i te nohinohinga kia wakakahoretia aku hara katoa i tau tohutohutanga.

E kawe ana ahau ki a koe i aku wakaaro, i aku korero, i aku hanga me aku mamae katoa, kia wakakotahitia nei ki nga hanga me nga mamae o Hehu Kerito, hei utu ripeneta mo aku hara. E te Nui, wakaorangia ahau i te hara katoa; wakatikaia hoki ahau me aku mea katoa, a ho mai tou keratia kia wakarite ahau, ma te aroha, ki tou hiahia tapu wakaharahara.

E taku kai wakaora e Hehu, te Tamaiti kotahi anake o te

Atua; e wakanui rawa ahau ki a koe, e wakawetai hoki ahau ki a koe, mo te mea kua wakatangatatia koe me mate rawa mo toku aroha; e ho atu ana ahau ki a koe ahau ano i taku ngakau katoa mo te mea ko koe ko taku Nui pono ano; ho mai te keratia kia rite taku ora ki te ora o te keritiano tika; na, peneitia ra taku wakapainga kia wakahonore me wakarite ai ki tou ora i tenei wenua.

E to matou matua, i te rangi : kia wakataputia tou ingoa. Tukua mai tou rangatiratanga. Kia wakaritea tou hiahia ki te wenua me tou hiahia i te rangi. Ho mai ki a matou aianei ta matou kai o nga ra katoa; wareware a matou hara me matou hoki e wareware te hara o te hunga i mahi kino ki a matou. Aua e tukua matou kia ngarotia i te wakawainga. Otira wakao-rangia matou i te kino. Amene.

Tena wakapaingia koe, e Maria wakakiia i nga keratia, kei a koe te Atua, ko koe i nga wahine te wakapaingia ana, a ko Hehu te hua o tou kopu e wakapaingia hoki.

E bata Maria, te matua wahine o Hehu Kerito to tatou Atua, inoi koe mo matou, he hunga hara, aianei me ki te haora o to matou matenga rawa. Amene.

E wakapono ana ahau ki te Atua te Matua kaha rawa, kai hanga i te rangi me te wenua; ki a Hehu Kerito tana Tamaiti kotahi anake to tatou Nui, i wakameatia e te Wairua Tapu; i wakawanautia e te takakau, e Maria; mate iho i a Pohio Pirato; ripekatia ana, mate rawa; tanumia ana; heke atu ana ia ki te iweri; i te ra toru i ara ake ai ia i te mate; kake atu ana ki te rangi; e noho ia i te ringaringa matau o te Atua, te Matua kaha rawa; no reira ia e hoki mai ai kia wakawa i nga tangata ora me nga tangata mate.

E wakapono ana ahau ki te Wairua Tapu; ki te Hahi tapu Katorika; ki te talitanga wakakatoatia o te hunga wakapai; ki te wakakahoretanga o te hara; ki te aranga mai o te kikokiko, ki te ora tonu. Amene.

E waki ana ahau ki te Atua kaha rawa ; ki a Maria wakaharitia te takakau ake ake ; ki a hato Mikaere Arekahere ; ki a hato Hoane Papita ; ki nga Apotoro a hato Petera me hato Pauro , ki nga hato katoa (a ki a koe e taku matua wairua), e nui taku hara i te wakaaro , i te korero me te mahinga , ma taku he , ma taku he , ma taku he rawa. Mo reira e inoi ana ahau ki a Maria wakaharitia te takakau ake ake ; ki a hato Mikaere Arekahere ; ki a hato Hoane Papita ; ki nga Apotoro a hato Petera me hato Pauro ; ki nga hato katoa (a ki a koe e taku matua wairua), kia inoi moku ki te Nui to tatou Atua.

Kia tohungia tatou e te Atua kaha rawa , a ka wakakahoretia o tatou hara , kia arahi ia i a tatou ki te ora tonu. Amene.

† Kia ho mai te Nui kaha rawa me tohutohu ki a tatou i tona marietanga me te wetekinga ; me te wakakahoretanga o o tatou hara. Amene.

KO TE MATAU O NGA TURE O TE ATUA.

1. Koe e wakanui rawa me aroha tonu ai ki te Atua anake.
2. Aua e wakaitia e koe te ingoa o te Atua ki te korero kino, ki te korero noa. Aua koe e wakakaha ma tona ingoa ki nga kupu teka , ki nga kupu noa.
3. Koe e wakanoho i te ra tapu mo te karakia me te honore tapu o te Atua.
4. Koe e wakahonore ki tou matua tane me tou matua wahine kia roa ai tou ora.
5. Aua koe e patu ; aua hoki koe e hiahia ki te patu.
6. Aua koe e puremu i te kikokiko , i te ngakau.
7. Aua koe e tahae ; aua hoki koe e pupuru hara i nga mea o tou wakaritenga.
8. Aua koe e mea i te wakinga he , aua hoki e korero teka.
9. Aua koe e hinengaro ki te mahi o te kikokiko i mua i te marenatanga.
10. Aua koe e hinengaro mou i te ritenga kino ki nga mea o

tou wakaritenga.

KO ETAHI TURE O TE HAHĪ KATORIKA.

1. Koe e wakatapu i nga hari tonoa.
2. Koe e tu ki te miha i nga ra tapu me i nga hari tonoa.
3. Koe e waki ai i ou hara i te tau, kia kotahi te wakinga i te iti.
4. Koe e tango i te nohinohinga i tou kai hanga, i nga ra o te Pakate.

E te Nui, kia rongo koe ki o matou inoinga mo to matou matua tapu ko te Papa, mo tona Nuinga to matou Epikopo, mo o matou rangatira, mo a ratou wanaunga me te hunga katoa i wakapai ki a matou.

E te Nui, tohungia ki tou hahi katoa, ki tenei mahi apotorika; ki tenei motu; ki tenei kainga; ki o matou wanaunga; ki o matou hoa; ki o matou mauahara me te hunga katoa i mahi pai ki a matou.

E te Nui, kia wakatahuritia e koe te hunga hara, wakakahangia ake te hunga tika; wakamariretia te hunga pouri; wakaorangia nga turoro; wakapaingia te hunga ware; ho mai ki a matou nga ra pai mo nga hua o te wenua me wakapaingia e koe nga mea nei.

E te Nui, kia tohungia nga wairua o te hunga mate rawa.

E te matua wahine hata rawa o Hehu Kerito to tatou Atua, tangohia matou i tou kaha.

E o matou Ahere, me o matou hato Paterono, me nga hato katoa; kia wakapai koutou ki a matou; inoi ki te Nui kia wakanohoia o matou ra i tona atawai; kia wakaorangia matou i te kino katoa, a kia arahina hoki matou ki te ora ake ake ake. Amene.

† Ki te ingoa o te Matua, me te Tamaiti, me te Wairua Tapu. Amene.

KO TE INOINGA MO TE AHIAHI.

† Ki te ingoa o te Matua, me te Tamaiti, me te Wairua Tapu. Amene.

E taku Atua, e tu ana ahau ki tou aroaro i te mutunga o tenei ra, mo te wakanui rawa ki a koe ma Hehu Kerito tou Tamaiti arohatia tonutia; e tu ana hoki ahau mo te wakawetai ki a koe, ki tona ingoa, mo nga keratia katoa i ho mai e koe ki ahau.

E to matou matua, i te rangi : kia wakataputia tou ingoa. Tukua mai tou rangatiratanga. Kia wakaritea tou hiahia ki te wenua me tou hiahia i te rangi. Ho mai ki a matou aianei ta matou kai o nga ra katoa; wareware a matou hara me matou hoki e wareware te hara o te hunga i mahi kino ki a matou. Aua e tukua matou kia ngarotia i te wakawainga. Otira wakaorangia matou i te kino. Amene.

Tena wakapaingia koe, e Maria wakakiia i nga keratia, kei a koe te Atua, ko koe i nga wahine te wakapaingia ana, a ko Hehu te hua o tou kopu e wakapaingia hoki.

E hata Maria, te matua wahine o Hehu Kerito to taton Atua, inoi koe mo matou, he hunga hara, aianei me ki te haora o to matou matenga rawa. Amene.

E wakapono ana ahau ki te Atua te Matua kaha rawa, kai hanga i te rangi me te wenua; ki a Hehu Kerito tana Tamaiti kotahi anake to tatou Nui, i wakameatia e te Wairua Tapu; i wakawanautia e te takakau, e Maria; mate iho i a Pohio Pirato; ripekatia ana, mate rawa; tanumia ana; heke atu ana ia ki te iweri; i te ra toru i ara ake ai ia i te mate; kake atu ana ki te rangi; e noho ia i te ringaringa matau o te Atua; te Matua kaha rawa; no reira ia e hoki mai ai kia wakawa i nga tangata ora me nga tangata mate.

E wakapono ana ahau ki te Wairua Tapu; ki te Hahi tapu Katorika; ki te tahitanga wakakatoatia o te hunga wakapai;

ki te wakakahoretanga o te hara ; ki te aranga mai o te kikokiko , ki te ora tonu. Amene.

E taku Atua , te kai wakawa nui o nga tangata , e kore e pai koe kia mahue i te hunga hara mo te kino tonu , otira mou e pai ana tona takanga i te ripeneta kei mate ia i tou tikanga wakamatakutia. Ho mai tou keratia kia kite ahau i aku hara a kia ripeneta tonu i taku ngakau. (Kikonei kia mahara tatou ki o tatou hara i meatia pea i a tatou i tenei ra ma te wakaaro , ma te hinengaro , ma te korero , ma te mahinga me te mahuetanga.)

E taku Atua , ka nui te mamae o taku ngakau mo aku hara , kahore anake mo te mea e kino te hara ki au , engari mo te mea e kino te hara ki a koe , e te Atua , e taku matua pai rawa me wakaarohatia rawatia e koe ano. Kia wakakahore koe i aku hara ma te utu nui o nga mate me te matenga rawa o Hehu Kerito , to matou Nui. Ho mai te keratia kia wakarite ahau ki taku hiahia ngakau mo te ripeneta a kei mahi kino ahau ake ake.

E waki ana ahau ki te Atua kaha rawa ; ki a Maria wakaharitia te takakau ake ake ; ki a hato Mikaere Arekahere ; ki a hato Hoane Papita ; ki nga apotoro a hato Petera me hato Pauro , ki nga hato katoa (a ki a koe , e taku matua wairua) , e nui taku bara i te wakaaro , i te korero me te mahinga , ma taku he , ma taku he , ma taku he rawa. Mo reira e inoi ana ahau ki a Maria wakaharitia te takakau ake ake ; ki a hato Mikaere Arekahere , ki a hato Hoane Papita ; ki nga apotoro a hato Petera me hato Pauro , ki nga hato katoa (a ki a koe , e taku matua wairua) , kia inoi moku ki te Nui to tatou Atua.

Kia tohungia tatou e te Atua kaha rawa a ka wakakahoretia o tatou hara kia arahi ia i a tatou ki te ora tonu. Amene.

† Kia ho mai te Nui kaha rawa me tohutohu ki a tatou i tona marietanga me te wetekinga , me te wakakahoretanga o o tatou hara. Amene.

E te Nui , kia rongu koe ki a matou inoinga mo to matou matua tapu ko te Papa , mo tona Nuinga to matou Epikopo , mo o

matou rangatira , mo a ratou wanaunga me te hunga katoa i wakapai ki a matou.

E te Nui , tohungia ki tou hahi katoa , ki tenei mahi apotorika ; ki tenei motu ; ki tenei kainga ; ki o matou wanaunga ; ki o matou hoa ; ki o matou mauahara me te hunga katoa i mahi pai ki a matou.

E te Nui , kia wakatahuritia e koe te hunga hara me wakaka-hangia ake te hunga tika.

E te Nui , kia tohungia nga wairua o te hunga mate rawa.

E taku Atua e kawea ana ahau ki a koe i taku okiokinga e tangohia ai e au ; kia tupato koe ki ahau , i tenei po , kia noho ahau i te mariretanga , a wakaorangia ahau i nga hara katoa , i te tukunga wawetanga ki te matenga rawa , a i nga mate katoa.

E te matua wahine hata rawa o Hehu Kerito , to tatou Atua , e nga hato Ahere pai , e nga hato Paterono me nga hato katoa , kia tango koutou i a matou i o koutou kaha ; kia inoi hoki kou-tou ki te Atua kia ho mai ia he po marire mo matou , kia ho mai hoki , a mua atu , he matenga rawa wakataputia me wakaharitia. Amene.

Kia inoi tatou ki te Atua mo te hunga katorika romana e wakapai ana ki tenei mahi apotorika ; a kia inoi hoki tatou mo te hunga mate ki tenei wenua.

E to matou matua , i te rangi

Tena wakapaingia

† ki te ingoa

KO TETAHI WAHI O TE RITANIA O MARIA.

Ko te karanga wakahonoretanga te *Ritania* , e pai kia korero-tia ranei , kia waiatatia ranei , i te mutunga o te karakia o te ahiahi.

E te tino Nui.

Tohungia ra matou.

E Kerito.	Tohungia ra matou.
E te tino Nui.	Tohungia ra matou.
E Kerito.	Rangona ra matou.
E Kerito.	Wakapai ra ki a matou.
E te Atua te Matua , i te rangi.	Tohungia ra matou.
E te Atua Tamaiti te kai wakaora o te ao.	Tohungia ra matou.
E te Atua te Wairua Tapu.	Tohungia ra matou.
E hata Terinita , e te Atua kotahi.	Tohungia ra matou.
E hata Maria.	Inoi mo matou.
E te hata takakau o nga takakau.	Inoi mo matou.
E te matua o Kerito.	Inoi mo matou.
E te matua ma rawa.	Inoi mo matou.
E te matua i te hara kore.	Inoi mo matou.
E te matua arohatia.	Inoi mo matou.
E te matua miharotia.	Inoi mo matou.
E te matua o te kai wakaora.	Inoi mo matou.
E te matua mahara rawa.	Inoi mo matou.
E te takakau wakahonoretia.	Inoi mo matou.
E te takakau kaha.	Inoi mo matou.
E te takakau marire.	Inoi mo matou.
E te takakau tino wakapono.	Inoi mo matou.
E te nohoanga o te maharatanga.	Inoi mo matou.
E te wakaoranga o nga turoro.	Inoi mo matou.
E te kai atawai o te hunga hara.	Inoi mo matou.
E te kai wakamarire o te hunga pouri.	Inoi mo matou.
E te wakakahanga o nga keritiano.	Inoi mo matou.
E te rangatira o nga Ahere.	Inoi mo matou.
E te rangatira o nga Pateriake.	Inoi mo matou.
E te rangatira o nga porowete.	Inoi mo matou.
E te rangatira o nga Apotoro.	Inoi mo matou.
E te rangatira o nga Maretire.	Inoi mo matou.
E te rangatira o nga Kowehore.	Inoi mo matou.
E te rangatira o nga Takakau.	Inoi mo matou.

E te rangatira o nga Hato katoa. Inoi mo matou.

E te Reme o te Atua , e wakakahore ana i nga hara o te ao.

Houhia mai ki a matou.

E te Reme o te Atua , e wakakahore ana i nga hara o te ao.

Rangona ra matou.

E te Reme o te Atua , e wakakahore ana i nga hara o te ao.

Tohungia ra matou.

E Kerito.

Rangona ra matou.

E Kerito.

Wakapai ra ki a matou.

**HE INOINGA MO TE MUTUNGA O TE INOINGA O TE
ATA , O TE AWATEA ME TE MUTUNGA O TE INOINGA O
TE AIIIAHI.**

Kai karakia. Ka tukua te rongo ma te Ahere o te Nui ki a Maria , a ka wakameatia tana tama e te Wairua Tapu.

Akonga. Tena wakapaingia koe , e Maria. . . .

Kai karakia. Na , ko ahau te kai rongo ano o te Nui ; kia meatia ki ahau rite tonu ki tau korero.

Akonga. Tena wakapaingia koe , e Maria. . . .

Kai karakia. A ka wakakikokikotia te Kupu me noho ai ia i a tatou.

Akonga. Tena wakapaingia koe , e Maria. . . .

Kai karakia. E te hata matua wahine o Hehu Kerito to tatou Atua , inoi koe mo matou.

Akonga. Kia wakatikaia matou mo te tango i nga mea i meingatia e Kerito.

KIA INOI TATOU.

E inoi ana matou ki a koe , e te Nui , kia tukua iho tou kera-
tia ki o matou wairua ; a , ina ka wakamatauria ai matou e te
Ahere ki te wakakikokikotanga o Kerito , tou Tamaiti , na , kia
arahina matou , ma tona mamaetanga me tona ripekatanga , ki
te kororia o te aranga mai. Ma Kerito to matou Nui. Amene.

KO TE TOHU O TE RIPEKA I HUAINA NEI KO TE TOHU O TE KERITIANO.

Ko tetahi inoinga te tohu o te ripeka e poto, otira e tino pai kia wakahonoretia nuitia te Atua, kia wakapaingia te tangata, a kia wakangaromia a Hatana.

Ko te inoinga hoki tenei mo te timatanga me te mutunga o nga karakia katoa.

Ki te ingoa o te Matua, me te Tamaiti, me te Wairua Tapu. Amene.

WAKAMOHIOTANGA.

Na, ka rite tena ma te ringaringa matau me te korero tahi kia penei; na, mauria te ringaringa matau 1° ki te rae, a meatia ra : *ki te ingoa o te Matua*; 2° ki te uma, a kia meatia : *me te tamaiti*; 3° ki te pokoikiwi mau, a meatia ra; *me te Wairua*; 4° ki te pokoikiwi matau, a kia meatia : *Tapu. Amene.*

KO TETAHI RITENGA MO TE MIHA, I TE RA TAPU.

I te Miha, kia kawea te keritiano i a ia ano me Hehu Kerito, a meatia i tona ngakau nga inoinga, e matauria nei e ia. Otira tenei ano tetahi ritenga o nga inoinga mo te Miha.

1° E waki ana ahau ki te Atua kaha rawa . . . 2° kia waiatatia tetahi o nga waiata; 3° rangona te ako o te Ariki, 4° e wakaponono ana ahau ki te Atua, te Matua kaha rawa . . . 5° ko te meatanga o te wakaponotanga; 6° Ko te meatanga o te tataritanga; 7° ko te meatanga o te ripenatatanga; 8° e to matou Matua i te rangi . . . 9° ko te meatanga o te aroha tapu.

E pai ana kia waiatatia nga meatanga katoa.

E pai ana hoki nga inoinga o te Rohario mo te Miha.

Otira ki te mea e kore e ahei te hunga katoa te haere mai ki te Miha, i te ra Tapu, na, kia meatia e ratou, i to ratou kainga, nga inoinga e tika ana mo te Miha, i te ware karakia, a kia tirohia hoki to ratou pukapuka hei ako mo ratou.

KO TE ROHARIO.

nga inoinga o te Rohario ko nga inoinga ano hei wakahonore ki te ora o Hehu Kerito, ki te ora hoki o Maria. Na, te Rohario ko tetahi mea pire ano hei wakamahara ki te kai inoi i te tika-nga o nga inoinga e meatia ana e te Hahi ki a Maria, ki te Atua hoki. Na, kia penci te tikanga o aua inoinga :

1° i te ripeka o te Rohario, kia meatia, *E wakapono ana ahau ki te Atua, te Matua kaha rawa . . .* 2° i te pire nui tuatahi, meatia ra, *E to matou Matua, i te rangi . .* 3° i nga pire nonohi katoa, kia meatia, *Tena wakapaingia koe, e Maria wakakiia . . .* 4° i nga pire nui e rima, meatia ra, *Kororia ki te Matua, me te Tamarii . . . E to matou Matua, i te rangi . .* Ko ia te ritenga mo nga inoinga o te Rohario.

E pai te karakia o te Rohario mo nga inoinga o te ahiahi, mo te Miha, mo nga turoro, mo te tanumanga hoki.

KO NGA MEATANGA NUI O TE ORA TAPU.

1. MEATANGA O TE WAKAPONOTANGA.

E taku Atua, * e wakapono tonu ana ahau ki tou kupu katoa; — i wakaponohia nei me wakaakona * i tou Hahi Tapu, Katorika, Apotorika, Romana; — mo te mea ka mea koe * i nga mea nei ki a ia; — a ko koe te tino pono ano, * na, kahore ano ki a koe me nau tetahi mea teka.

2. MEATANGA O TE TATARITANGA.

E taku Atua, * e tatari tonu ana ahau ki a koe, — e ho mai ai ki ahau, ma nga utu o Hehu Kerito to matou Nui, * nga mea pai katoa i meingatia e koe, — na, ko tou keratia, * i te nei ora; — a, ki te mea e wakarite tonu ahau ki ou ture, * ko tou kororia, i te ora ake; — mo te mea e kaha rawa koe a e wakarite ki ou meinga.

3. MEATANGA O TE AROHATANGA.

E taku Atua, e aroha ana ahau ki a koe * i toku ngakau katoa; — mo te mea koe e pai rawa * me wakaarohatia tonutia e koe nei; — ho mai ki ahau he aroha e wakanuia ake mou * i nga ra katoa o toku oranga; — a ho mai hoki ki ahau he aroha mo toku wakaritenga * kia penei me taku aroha moku.

4. MEATANGA O TE RIPENETATANGA.

E taku Atua, ka nui te mamae o toku ngakau * mo aku hara, — kahore anake mo te mea e kino te hara ki ahau, * engari mo te mea e kino te hara ki a koe, — e te Atua, e toku Matua pai rawa * me wakaarohatia rawatia e koe ano. — Kia wakakahore koe * i aku hara — ma te utu nui o nga mamae me te matenga rawa o Hehu Kerito *, to matou Nui. — Ho mai te keratia kia wakarite ahau ki taku hiahia ngakau * mo te ripeneta a kei mahi kino ahau ake ake.

HE INOINGA MO TE MAHI.

E te taku Atua, mou ra taku mahi hei utu ripeneta, hei aroha atu ki a koe, hei taonga hoki moku, i te rangi. Ma Hehu Kerito, to matou Nui. Amene.

Alv

